

Živa voda.

Povest. — Spisal Matija Malešič.

Trinajsto poglavje.

Vstajajo svetli prameni na vzhodu. Že v poltemi prihiti Janko v mlin in krene na jez. Podolgovata, trdna hrastova zatvornica čaka, da jo danes vložijo med betonski steni. Tudi dinamo pripeljejo danes. Še dobrih štirinajst dni trdega dela in težkih skrbi — pa vidi oče uspeh! Še prej, še ta teden namestijo dinamo in ga zvežejo s turbino in napeljejo električne žice po mlinu in razvrstijo žarnice in postavijo pred mlin veliko obločnico.

Vsaj električna luč naj zasveti še ta teden! Tolažbe naj vlije v očetovo srce, obup mu naj prepodi iz oči. Kaj je moral revež včeraj pretrpeti, ko so zapokali topiči pri Kržanu in so zasvetile električne luči? Bog ve, kako je prespal noč?

Mora, mora, že radi očeta mora še ta teden zagoreti električna luč po mlinu in pred njim.

V mlinu nekaj zaropoče. Janko naglo dvigne glavo. Vidi očeta, ko natika polkno na okno nad betonskim žlebom, ki vodi od jeza proti turbini. »Dobro jutro, oče! Tako zgodaj že pokonci?«

Trdan ničesar ne odgovori, sname polkno s tečaja in se umakne z njim od okna.

»Boli ga Kržanov uspeh! Razgibal ga je in prebudil iz otopenosti in brezbriznosti za dela v mlinu in okoli njega!« misli Janko. O, da pokaže zopet vsaj malo zanimanja! Mora ga vzbuditi iz otopenosti dogotovljeni jez, dogotovljeni žleb od jeza in do turbine! Še danes vložijo zatvornico! In za jez ne bo izdal ne beliča več! Tudi dinamo namestijo še danes...

Oče prinese drugo polkno in ga skuša obesiti na tečaja.

»Tudi pri nas bodo pokali topiči, oče! Še ta teden!« Ničesar ne reče Trdan. Polkna ne more natekniti na tečaja in se umakne z njim v mlin.

»Kaj le ima s tem polknom?« razmišlja Janko. »Karkoli! Da se je le vzdramil iz otopenosti! Da se je lotil zopet kakega dela! Ko zasveti elektrika, ko napeljemo transmisije po mlinu in do žag, ko široko zasope turbina, tedaj se mu vrne veselje do dela. Razgiblje se! In zopet bo povsod, bo mislil na vse, bo nadzoroval vse in izplačeval delavce.«

Trdan natika polkno na tečaja.

»Danes pripeljejo dinamo, oče! Še danes ga namestimo na določeni prostor. Boste videli, še ta teden boste videli, kake čudovite sile spijo v takem dinamumu.«

Trdan se ne zmeni za sinove besede.

Janko se ob misli na dinamo in elektriko otrese morečih skrbi. Poltiho si zažvižga, potreplja hrastovo zatvornico in korači h kupu opeke, določene za prizidavo nadstropja na mlinu. In računa, koliko dni bodo delali zidarji. Zapeče ga, ko mu splava pogled na temelje nove hiše, ki morajo čakati, da zasluži turbina, kar je odnesla voda.

Zehaje in pretegovaje se prihajajo delavci iz vasi, leno stopajo do vode, da si izmijejo zaspanost iz oči in obrazov.

»Kaj nismo že včeraj sneli oken in polken in vrat? Glej, kdo jih je ponoči nateknil?« se začudi nekdo.

»Saj res!«

»Stari jih natika, glej!«

»Da se mu ne prehladi mlin!«

Tone je neprespan in slabe volje. Ko da ne poslušaj, kar mu razlaga Janko, gleda v okna.

»Streha mora še danes na tla! Pazi, da ves les lepo zložite. Ostrešje je še trdno, ne bomo novega tesali. Razumeš?«

»Oče me skrbi! V mlinu je bil vso noč.«

Janko debelo pogleda brata.

»Puško je vzel s seboj! Rekel je, da mora varovati mlin. Nismo te hoteli buditi in ti praviti.«

»Kaj ima?«

»Mislim, da ga peče Kržanova elektrika.«

»Tone, še ta teden zasveti tudi pri nas!«

»Še ta teden?«

»Če ti rečem!«

Tone neverjetno gleda brata.

»Boš videl! Mislim, da odleže očetu, ko jo zagledajo. Tudi pri nas bodo pokali topiči. Že radi očeta ne smemo na to pozabiti.«

Tone si podjetno pljune v dlani in jih pomenca, zavija si rokave in prisloni lestvo na streho.

»Le veselo in krepko, Tone! Svetel dan in svetla noč je blizu.«

Delavci prinesejo lestve, jih prislonijo na streho in ležejo po njih.

»Stojte!« Trdan stopi naglo iz mlina. V rokah ima puško, zmedeno gleda, ves pepelnat je v obraz.

»Kaj hočete na strehi?«

»Raztrgamo jo!«

»Nikdar! Dokler migam z mezincem, se je nihče ne dotakne! Doli z lestev, doli s strehe! Proč! Proč z lestvanji!« Trdan gleda grozeče tiste, ki so že na strehi in po lestvah, zastopi pot zidarjem, ki hočejo v mlin.

I zidarji i delavci so osupli in se spogledajo in ne vedo, kaj bi.

»Raztrgali bi streho? Moje sive lase bi mi pulili pri živem telesu iz glave? Mlin bi trgali in ga prezidavali? Oči mi vrtali iz glave? Srce mi pulili iz živih prsi? Roke bi mi trgali iz telesa? Proč vi, ki hočete v mlin! Doli z lestev! Če ne...« In Trdan pripravlja puško k strelu.

Naglo poskačejo delavci z lestev, plaho se umikajo zidarji od vrat.

»Oče, kaj pa mislite? Kaj delate?« Janko se skuša približati očetu.

»Proč, izpred oči! Prinesel si očetu strupa iz sveta. Zastrupil si me! Kako si upaš očetu, ki si ga zastrupil, pred oči?«

»Vas zastrupil? Jaz?«

»Z živo vodo! Pa ni bila živa voda! Strup je bil! Strup, strup!«

Ledene kaplje zapolze po Jankovem čelu. Ko po pomoči se ozre na Toneta.

»Oče, oče! Kaj, kaj Vam je?«

»Zastrupljen sem! Zastrupljen! Strup na srečo ni bil tako hud, da bi me hipno ugonobil. Toliko pameti in zavesti in življenja mi je pustil, da te rešim najhujšega. Ne pojdeš v drug mlin služiti za hlapca. Očetov mlin ti ohranim!«

Brata se v strašni slutnji spogledata. Tudi na Tonetovem čelu zapolze ledene kaplje. Delavci in zidarji stoje ko pribiti k tlom in čakajo, kako pomirita sina očeta.

»Vso noč niste spali, oče, izmučeni ste. Spat Vas popeljem...«

»Ha, spat? Da bi medtem planili ko pošasti na mlin in ga trgali? Ne boste!« Trdan korači ko vojaška straža ob zidu. »Dobro ti hočem, Tone, mlina se ne dotakne nihče! Mlin ti ohranim! Ni za naju vse tisto, kar roji po zmešani Jankovi glavi! Žrnanje mlinskih kamnov, udarci stop, pesem žage — to so cekini, Tone! S temi cekini boš šolal svoje sinove, boš izplačal bogate dote svojim hčeram. Samo eno še te prosim, Tone, prej ko umrem! Pazi, pazi, ko se ti vrnejo sinovi iz sveta, da ti kateri ne prinese strupa namesto žive vode.«

V obupni nemoči se gledata brata in ne vesta, kako naj pomirita očeta.

»Še ta teden zasveti električna luč...«

»Umirajočemu ne dajo v roke električne luči, voščenko, blagoslovljeno voščenko mu stisnejo v pest. Ali ne veš tega, Tone?«

»Oče, domov Vas spremim! Prespite se! Spanje Vam odpodi iz glave mračne misli.«

Trdan odskoči od sina in pripravlja puško na strel. »Da nisi tudi ti zastrupljen? Branil si s početka, ko da si vedel, kaj nas čaka...«

»Moramo dokončati, kar smo nakanili!«

»Čemu si tudi njega zastrupil? Ali ti ni dovolj, da si očeta?«

Janko se opoteče pod divjim očetovim pogledom, sesede se na kup peska in si zakrije oči.

»Ne boš!« vzkipi v Trdanu, ko hoče Tone poseči po puški. »Tvoje branim, zate mi je! Obračal bi se v grobu, če bi vedel, da služiš za hlapca in ne gospodarš v Trdanovem mlinu! Zastrupljen si! Ali ne uvidiš, da si? Vse to ni za naju! Ni, ni za nas! Mlin, stope, žaga — to je za Trdane!«

»Dogovorili smo se! Niste ugovarjali! Nazaj ne moremo! Samo dragoceni čas tratimo! Glejte, delavci čakajo!«

»S puško ti pomorem k pameti in izstrelim strup iz tebe, če boš silil vame.«

Tonetu omahujejo roke, poveša glavo. Nikamor ne more s svojo strašno mislijo.

Pritečejo zetje, prijočejo hčere, pristoče Trdanka.

»Ne zamerite mi zetje, ne zamerite hčere, ne zameri žena, odpusti mi Tone, da sem vas pehnil v nesrečo. Popraviti hočem svojo krivdo. Še ni prepozno! Mlin rešim!«

Bolj ko prigovarjajo zetje, bolj ko ga prosi žena, bolj ko jočejo hčere, večja odločnost je v Trdanovih kretnjah. Na župana pomeri s puško, ko se v obupu nasloni na lestvo. Misli, da hoče na streho.

Zgrinjajo se ljudje in od daleč gledajo mučen prizor. Groza polje po žilah pri misli, kako iztrgajo Trdanu puško iz rok. Groza pri misli, če jo izproži. Ne šali se stari, na lastno ženo pomeri, ko hoče v mlin.

Nisem bil bolan, pa sem hotel piti živo vodo! Pil sem. Ni bila živa voda! Strup je bil! Janko mi ga je prinesel.«

»Tu ni mesta za izpoved. Stopiva, Trdan, v cerkev ali v župnišče. Tam se izpoveste.«

»Ne grem, nič niste boljši ko vsi drugi! Izvabili bi me radi proč, da bi planili po mlinu in ga trgali ko zveri mrhovino. Ne grem! Ne pusti Trdan trgati svojega mlina!«

Jules Elie Delaunay.

Kuga v Rimu.

(Pariz, Luksemburški muzej.)

Vsa vas je na nogah in se zgrinja k Trdanovemu mlinu. V zakristijo je segla strašna novica. Slekel je župnik mašno obleko, povedal cerkovniku, naj pove ženicam v cerkvi, da bo pozneje maševal. In je odhitel v mlin.

»Pomagajte nam!« dviga Trdanka k njemu roke.

»Trdan, Trdan! Kaj Vam je?«

»O, Vi, gospod župnik!« Trdan seže naglo po klobuku, ga vrže na tla, poklekne — puške ne odloži — in reče: »Prav je, da ste prišli! Izpovem se! Veliko sem grešil! Napuh, silen napuh je moril moje misli. Poslal sem jih po svetu iskat žive vode...

»Vsaj puško odložite, Trdan, če se hočete izpovedati. Ne spodobi se govoriti pri spovedi z orožjem v roki!«

»Ne odložim je! S čim bi branil mlin? Ne bližajte se mi, gospod župnik! Puško bi mi radi iztrgali iz rok! Ne dam je nikomur! Niti Vam ne! S čim bi branil svoj mlin pred opustošenjem? S čim obranim Trdane pred propastjo, ki jo je skuhal Janko med svetom? O, da bi vsaj Vas poslušal, ki ste mi hoteli dobro... Napuh... Strup... Saj vidite...«

»Vznemirjeni ste! Pomirite se! Vse se uredi, da bo dobro in prav.«

»Danes priznam: nadmodril me je Kržan! Kržan! Kržan... Edino dobro in prav za nas je mlin in žaga. Kaj nam elektrika, kaj tovarna! Ali se spominjate, gospod župnik, kako je bilo včasih pri naših gostijah?«

»Lepo je bilo! Še bo lepo, verjemite!«

»Nikdar! Zastrupljen sem. H gosposki mizi sem hotel sestiti, za kamor nisem. Veste: dišeče cigare, opasane z rdečimi obročki... Pa tista sladkobna dekline... O, kako srečno smo živeli, kako lepo pesem so nam peli mlinski kamni in stope in žaga. Kako pesem nam je pela naša voda! Ali čujete, da ne poje več pesmi? Da ječi v sovraštva in kliče po osveti? Ali nam ni pokazala, da noče teh novotarij, za katere nismo?«

»Bog že ve, zakaj nas včasih tepe.«

»Ve, ve, seveda ve! Udaril me je, da sem se otrešel slepote in spregledal. Ni za nas vse to, kar roji po Jankovi glavi, Ni, ni za nas! Odgovarjali ste mi! Prav ste imeli! Če pa sem bil zaslepljen, zastrupljen že tedaj! Da je našel Janko v svetu živo vodo in mi jo prinesel, sem mislil. O, pa jo je našel pridni, ko konj delavni Tone, moj Tone. In Jože, moj zlati Jože jo je našel. Mašo bereš sedaj kje na samotni podružnici, z Bogom govoriš; prosi, prosi, Jože, Boga za svojega zastrupljenega očeta... U-u-u...« zagrga v Trdanu, plane pokonci in sune z glavo zeta trgovca v nos, da se mu pocedi kri iz njega. Tone in zetje so se previdno splazili za njegov hrbet in zgrabili po puški in njegovih rokah. »To zaslužim, če Vam hočem dobro...« hrope Trdan in se ruje z zeti in sinom. Pene mu silijo na usta. Hlasta po puški, gristi hoče, da se otrese rok, ki ga drže ko železne klešče. »V propast silite... Mlin, edino, kar nam je ostalo, bi trgali...« Besen je stari, Tonetu in zetom odpovedujejo roke. Le kje je v starih kosteh še toliko moči? Priskočijo delavci in jim pomorejo krotiti njegovo besnost.

»Vrvi, vrvil Zvezemo ga!«

»Zvezete me?... Mene, Trdana...« V silnem naporu suje Trdan z glavo, bije z nogami, otepa z rokami. Kopica rok ga je podrla na tla in ga pritiska k tlom, mišičevje na žuljavih rokah se napenja, da kroti pobesnelega starca.

»Voz pripravite! Odpeljemo ga... Vse zdrobi, če se oprsti...«

»Odpeljete me... Mlin, mlin, ali čuješ?... Žena, hčere, nimate srca? Župan, ti me vežeš z vrvmi?...« Zvija se Trdan, brani se v silnem naporu, do krvi je ogrizel zete in Toneta. Pretresljivo zajoe, ko ga dvignejo na voz in privežejo k ročicam. Pokajo ročice, zetje morajo prisesti in ga tiščati, da jih ne polomi

in se ne dvigne. — Potegnejo konji. Strahovito tuli Trdan: »Mlin, mlin! Raztrgajo te... Zveri, stekli psi... Ne zagledam te več, nikdar več!... In tistega, kar je bilo...«

Zetje imajo polne roke dela, da ga zadržijo na vozu in ne potare ročic in ne raztrga vrvi.

Strahotno in pretresljivo se razlega v solnčno jutro besno Trdanovo tuljenje. Ženske jočejo in hite plahe domov; nemo se spogledujejo moški in ne pridejo do sape in besede. Potroji se besnenje in tuljenje, ko ropoče voz mimo Kržanovega mlina, kjer še v belo jutro svetijo električne luči... Pred mlinom stoji Kržan, ves blede in prepadel. Ne more z mesta. Kržanka vije roke in stoka: »Jezus!... Kdo bi si mislil... Pa si bil tako zoper njega...« Da bi potegnili moža izpred oči Trdanu, se ne domisli. —

»Vidiš, Janko... O, kaj si naredil z očetom... Čemu, o, čemu sem te rodila...? In čemu, o, čemu smo te studirali...?« Vsa se trese Trdanka. Bela ko zid je, ne more se dvigniti s hloda, na katerem sedi.

»Čemu ste me rodili...? Jaz? Jaz sem kriv?« krikne Janko, plane s peska in se opoteče proti mlinu, ko da se meša v njegovi glavi. Tone ga pridrži, da ne pade.

»Nj za nas vse to, ni! O, kako smo bili srečni prej...«

»Kaj to govorite, mati? Ali naj sedaj vsi ponorimo? In omagamo na pol pota? Glejte ga! Kam moremo brez njega s turbino in dinamom?« Tone trdno stisne brata za rame in ga strese, da mu zacina glava in zašklepečejo zobje.

Janko si zagriže zobe v spodnjo ustnico, stisne pesti in se siloma toliko zbere, da se obdrži na nogah. In pogleda po sestrah, pogleda brata, pogleda župnika, pogleda po delavcih. Matere se ne upa pogledati.

Iz vseh oči mu bije v obraz očitek: kriv si, edini si kriv...

»Ko ozdravijo in se vrnejo in vidijo, bodo mislili drugače! Boste vsi mislili drugače!« skuša pomisliti in povedati, pa ni besede iz grla. Samo pohrkavanje ko v pritajenem krču si krči pot iz prsi. Zgrabi se za senci. Omahuje.

Tone ga podpre in strese. »Moj Bog, moj Bog!« mrmra mračno.

»Kaj, kaj stojite in zijate?« Sunkoma se Janko zravnava in zave. »Na delo! Na delo! Naprej do cilja!«

In ko se obotavljajo delavci in zidarji, zahrope v srdu: »Na delo! Mislite, da bomo pred dovršitvijo omagali? Ko dokončamo, boste videli, kaj vam je prinesel Janko... In ga ne boste obsojali in preklinjali... In Vi, mati, o mati, vedeli boste, čemu ste me rodili... In čemu ste me studirali...«

Pragozd.

Dr. Angela Piskernik.

Gozd je višek rastlinsko-družbenega razvoja. Tam, kjer je ležalo pred davnim časom vodovje razsežnih jezer z bogato povodno floro, je bilo pozneje, ko je jezero izginilo, nezdravo močvirje, ki ga je preraščalo in osuševalo močvirsko in barsko rastlinstvo. Toda barje je minilo in na njegovo mesto so legli travniki in gozdovi. Vse te tvorbe povodnih, močvirskih, barskih in travniških rastlin so prehodne, ki stremijo za tem, da bi postale kedaj gozd.

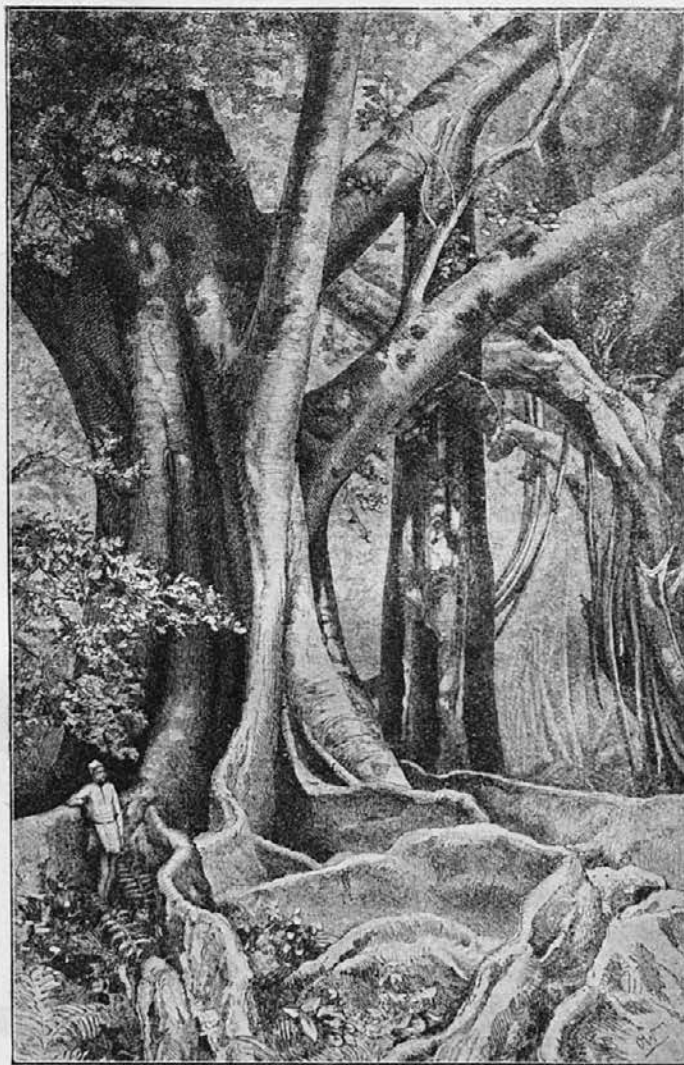
En sam pogled v naravo nas pouči, da je res tako. Kjerkoli vidimo travnike, ki jih nihče ne neguje, in pašnike, prepuščene samim sebi, povsod — izvzemši v visokih planinah — opazimo, kako pogajajo grmiči, nizki najprej in skromni, in posamezna drevesa, ki so se že naselila, da bi zagospodarila nad pokrajino. Vedno več jih zraste, da se slednjič sklenejo v goste gruče, ki jih imenujemo gozd. Iz gozda ne nastane samo ob sebi nič novega več. Gozd je zadnja stopnja v vrsti rastlinskih družb in ga spreminjajo samo še človeška sila in naravne nezgode; sicer pa bi živel svoje bogato življenje nemoteno v dolgih stoletjih, razpasel bi se v neprodinre in mračne goščave, v pragozde, polne veličastja in nemega razkošja.

Pragozd smemo imenovati sleherni gozd, ki ga še ni izrabljala nobena človeška roka v gospodarske namene.

Gotovo se še tudi kateri izmed naših kmetov in posestnikov ponaša s kakim majhnim pragozdičem, s prastarimi, debelimi drevesi, ki jih je zanj hranil in čuval oče, za očeta stari oče in tako nazaj do onih hrabrih pradedov, ki so s krvjo odkupovali od graščakov vsak kos zemlje in zato z ljubeznijo in ponosom bili navezani nanjo, ki so jo orali, na njive, travnike in bregove, in na drevesa v gozdu, ki so z njimi rastla in živela in so videla vse, prav vse, ko so tekla stoletja mimo njih in pisala zgodovino. Nista dala pradedom ljubezen in ponos, da bi ranili drevesa, ki bi vedela toliko povedati. In kakor so jim bile svete lipe pred domom, tako nedotakljiv jim je bil stari gozd, ki se je radi te zvestobe ohranil do danes. — Dosti večje in razsežnejše pragozdove kakor Slovenija pa ima še Bosna in na visokem severu Norveška ter Laplandija, v naši soseščini pa Nemčija in Češka.

Toda ko govorimo o pragozdovih, mislimo v prvi vrsti vendar samo na one matuzalemske šume, ki so kakor velikanske oaze posejane med morja in puščave na obeh straneh ravnika okoli vsega sveta. Največji izmed teh pragozdov so v Braziliji in na indomalajskih otokih.

V pragozdu nihče ne seka dreves in jih nihče ne sadi. Veličasten je tak gozd in turoben obenem, ko nikdar ne zapoje sekira v njem, da bi izločila staro in strohnelo, ampak padajo drevesa od onemoglosti in zrušijo v težkem in neusmerjenem padcu na stotine rastlin. Vsevpred ležijo zvrnjeni velikani in nikogar ni, da bi jih žagal, sekal in odstranil.

Smokovec z diljastimi koreninami.

Hoja skozi pragozdove je zelo težavna. Drevesa tvorijo goste neredne šume, v katerih je vsak prostor zastrt s podraščino od praproti, palm in raznega grmičevja, in je vejevje zvezano z vrvastimi lianami, ki plezajo navzgor do najvišjih vrhov in se spuščajo navzdol v težkih vijugah. Samo z nožem in sekiro je mogoče prodirati.

Povsod leži tesnobna vlaga in toplota. Dvakrat na leto, v marcu in septembru, stoji solnce navpično nad gozdom, naravnost v zenitu, in se tudi sicer ne oddalji dosti od njega. Vročina, ki lije izpod neba v

topem žarenju, bi ugonobila vse, ako bi ne deževalo v teh krajih skoraj sleherni dan. Tla so vedno mokra, saj je letna padavina desetkrat tako velika kot pri nas. Kakor v pralnici s sten, tako padajo kaplje v pragozdu v nekih urah v dnevu z listja in vej radi velike vlage in vročine. Razumljivo je, da se pod takimi pogoji rastlinstvo bohotno razvija in da doživlja v tem podnebnju svoj najsičajnejši razmah.

Pragozd ne pozna vrzeli, vse je zaraslo in izpolnjeno s temnim zelenjem. Tu so najprej gozdni velikani, visoki in debeli kakor stolpi naših cerkva. V vseh vrstah rastlinstva so doma in samo starost jim je vtisnila pečat vladarjev. Bengalski smokovec (figovec) se razrašča v naravno gozdno lopo. Iz močočnih vodoravnih vej poganja navpično navzdol podpiralne korenine, ki so sprva tanke kakor motvoz, a se pričnejo debeliti, ko so dosegle tla in se zasedrale v sočni zemlji. Z veliko silo podpirajo potem vejevje, ki raste preko njih vodoravno naprej in ustvarja nove žive opore. Med temi navpičnimi stebri je slednjič le težko najti pravo drevesno deblo, in to tem težje, če so prevzele podpiralne korenine tudi drevesno prehrano in so debelost prvotnega debla radi tega dohitele ali celo prekosile. Zdi se ti, da si zašel med slopovje od zgoraj stisnjenege, mračnega, prastarega svetišča, ko si obstal pod vejevjem čudovitega figovca. Znano je marsikatero tako drevo, ki tvori samo zase razsežen gaj, v katerem bi se lahko senčilo več tisoč ljudi.

In so v pragozdu drevesa s košatimi, težkimi vrhovi, katerih diljaste korenine obdajajo deblo kakor nizki gotski oporniki in gradijo ob njem globoke zavrovane kote, v katerih gnezdi in se skrivajo in koljejo golazni in zveri in je naseljeno celo kraljestvo rastlin. Kakor med bolj ali manj visokimi plotovi greš proti drevesu, da ti — v ulici brez izhoda — slednjič ogromno deblo zastavi pot. Pred tvojim korakom pa bežijo kuščarji in kače vseh velikosti in barv in se plazijo in zaganjajo čez plotove. Opice skačejo iz ulice v ulico in se rogajo in pačijo, po debelu in lianah plezajo kvišku in se izgubljajo v gostih vrhovih.

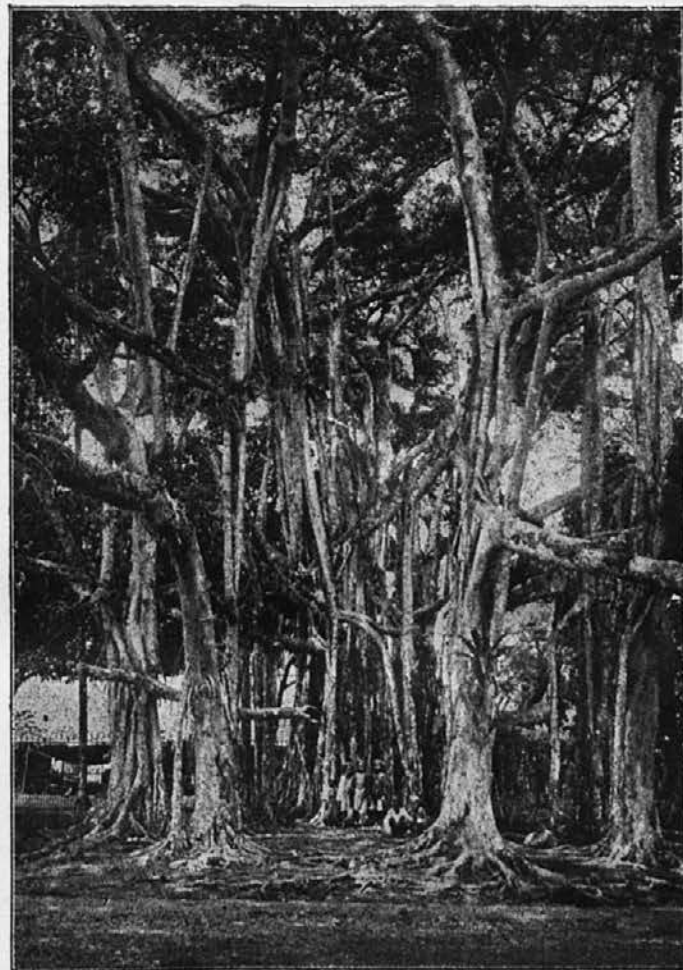
Pod temi velikani pa rastejo manjša drevesa, ki segajo komaj do njihovih spodnjih vej. Blagodišeče mirte, muškati in lavorji tekmujejo v razkošnosti s smokovci. Vmes pa žarijo oranžasti sadovi strihnosa, ki so tako strupeni kakor so lepi. In še vsa množica drugih dreves, ki kakor imenovana delajo vtisk vednega cvetenja!

Toda to, kar se blesti daleč naokoli, niso cveti, temveč je samo — mlado, ognjenordeče listje, ki polagoma ozeleneva. Iz tal pa se dvigajo druge rastline z močnimi in pestrimi listi. In kar so pustile še ne zasedene grude, jo zaraščajo drevesne in pritlikave praproti ter mehko mahovje.

V takem pragozdu pa, in zlasti še ob rekah in potokih, so se razvili majhni sklenjeni gozdovi koko-

sovih in drugih palm in zopet drugi gozdovi bambusa, da tako tvorijo državice v državi. Naše največje travne vrste, kakor kuzuza in trstika, so kaj neznatne sorodnice te čudovite trave — bambuse —, ki je do 30 metrov visoka in ima spodaj pol metra v premeru.

Po drevesih in grmičevjih pa se vzpenjajo liane, vrvaste rastline, ki vežejo vejevje in prepletajo praznine, kakor preplete pajek vsak prostorček v kotu. Bohotno se ovijajo debel ter stebel vijoličasto in modro in belo cvetoče sroboti in frajcinacije ter pripogibljejo k tlom visoke zelene krove; smokovci-

Bengalski smokovec.

davinci pa se oklepajo dreves s plezalnimi kot roka debelimi okroglimi ali ploščatimi koreninami, ki se kakor zaklepi vležejo okoli napadenega drevesa in ga tesno prepašejo. Kjerkoli na opori se korenine srečajo ali se druga druge dotaknejo, se strnejo in zrastejo v pravcate mreže in pasove. Ker opora še vedno raste in se širi, sklenjeni pasovi figovca pa se več ne morejo zrahljati, ker hitro polesenijo, se dostikrat zgodi, da liana zadavi drevo, po katerem se vzpenja. Ko je umorjeno drevo strohnelo in razpadlo, je ostala samo še liana v obliki pokončnega, mrežasto preluknjanege praznega stebra, ki se kaj čudno vidi med drugimi drevesi. Ko pa je umrla tudi

liana in je oglodana, olupljena in od solnca koščeno bela, spominja ob viharnih luninih večerih na strahotno bleda, šklepetajoča človeška okostja.

Povsod pa, na deblu, vejah, grmičevju in lianah, čepijo razne prirastlike, brezcvetne in take z ogromnimi bajno dehtečimi cveti. Lisičjaki visijo v pramenih, po tri metre dolgih, navzdol in praproti se stiskajo k skorji, tako tvoreč naravne žepe, v katere lovijo črnico in vodo. Velikanske orhideje, noseč do 4 m dolga razcvetna vretenca, ki so posejana s stoterimi rumeno in rjavo lisastimi cveti, sedijo v razsohah poleg velikocvetnih kačnikov, drugih kukavic in bro-

Smokovec - davivec.

melij. Največ izmed teh visoko stanujočih rastlin je sploh kukavic ali orhidej, a njih cveti ne presenečajo samo z najslajšim vonjem, ki prepaja vso okolico, ampak tudi z nenavadno velikostjo in drzno obliko. Saj je včasih težko reči, je li to, kar tako ljubko gleda izpod zelenja, res rastlinski cvet ali pa kak čmrlj ali metulj, kaka čepica ali copata, čolniček, golob ali venec: to vse je tako tuje in tako lepo v svojih zamolklih barvah, da v naši flori ni krasote, ki bi se dala s to primerjati. Samo v največjih evropskih cvetličnjakih najdemo skromen odsev nebrzdane razkošja tropskega rastlinstva, lepote, ki ni sen ne domišljija, ampak zveni, dehti in lije venomer iz

čarobnega cvetja, vre iz črnih puhtečih tal in rosi z bohotnega zelenja.

Toda to so povečini samo svetli in obrobni kraji pragozdov, kjer vse žari v stoterih barvah in se morajo celo solnčni žarki razklati v mavrične barve, da v tej naravni gozdni lepoti pridejo do veljave. Sicer pa se zdi, da ima pragozd — res se to čudno sliši — manj čara kakor gre pesem o njem. To pa radi tega, ker razvijejo drevesa svoje cvete visoko v vrhovih, kjer se razcvetejo skoraj tudi vse liane in kažejo prirastlike svoje brezmejno bogastvo. Tako je posetniku zastrt pogled na to morje barv z gostim listjem, ki istočasno zakriva tudi nepopisni čar vseh talnih rastlin. Le tu in tam zagori od zgoraj, zažari od spodaj razgrinjajoči se mladi cvet, da z dehtečim hrepenenjem privabi metulja, čmrlja in kolibrija, ki naj mu poskrbe za zarod.

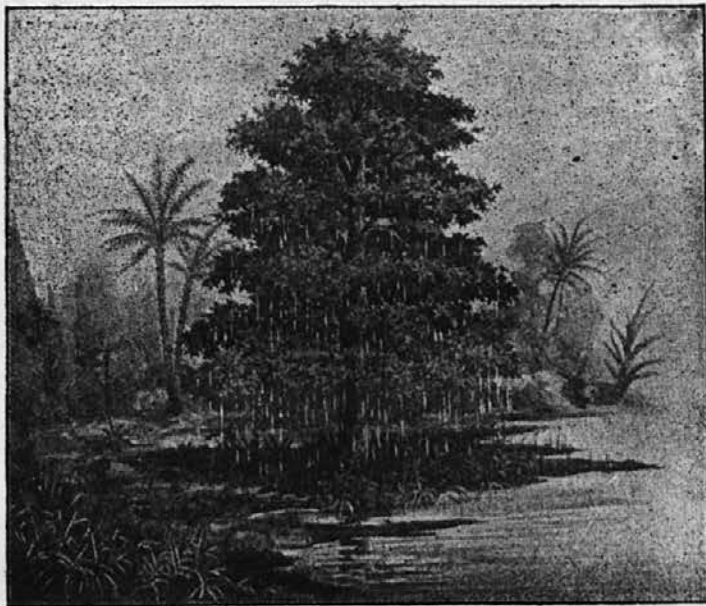
Pragozd, o katerem govorim, ne pozna splošnega umiranja v jeseni, kakršno je usojeno našemu listnatemu drevju. Vendar bi pa bilo zmotno misliti, da listje v teh gozdovih ne odpada. Tudi pragozdna drevesa se otresajo svojih listov, toda ne vsa hkrati, kakor pri nas, temveč lepo zaporedoma, spomladi ta, jeseni druga in tretja celo po dvakrat na leto. Niti vse veje istega drevesa nimajo listopada istočasno, ampak znaša ta časovni presledek včasih več tednov. Pri večini dreves pa odpadajo listi posamezno, ko so se razbrsteli novi. Tako ni videti nikdar in nikjer popolne golote, ampak je vedno vse zeleno. Pojavi so slični ali celo enaki kakor v naših krajih, samo razvoj je drugačen.

Izredni lik pragozdov je odvisen od vročine in od vode, in zlasti od vode. Voda je najvažnejši element, brez vode ni življenja. Tekočo jo vsrkavajo korenine, v obliki pare jo navadno oddajajo listi skozi listne reže in vso površino; ta pojav, ki ga imenujejo transpiracijo, je v pragozdu največjega pomena. Voda v rastlini nikdar ne sme stati, neprenehoma mora teči iz korenine proti listom, sicer bi rastlina umrla od lakote ali pa bi se zadušila. In čim večja je množina vode, ki jo rastlina sprejema, tem več jo mora skozi liste oddati, da se notranji tok ne ustavi. Pragozdne rastline so si v ta namen ustvarile razne pripomočke.

Jakost transpiracije je odvisna od velikosti izhlapevajoče ploskve. V pragozdu žive drevesa z nenavadno velikimi listi. Palmi areka in korifa na Ceylonu imata liste, ki so do 8 m dolgi in 5 do 6 m široki. Listi braziljske palme túpati pa so sploh največji na svetu; njih dolžina znaša 19 do 22 m, širina 12 m, in pecelj sam že meri 4 do 5 m. Pod enim samim listom azijske palme talipot se z lahkoto zlekne 20 oseb, in pernat list nekega sagovca bi zakril, naslonjen na katero izmed naših modernih stavb, vsaj dve nadstropji. Kakor palme so preskrb-

ljena tudi druga drevesa in talne rastline z izredno velikimi listi, ki jih v naših krajih ni najti.

Rastlina ne skuša povečati svoje transpiracijske ploskve samo s povečanjem lista samega, ampak razvije na listu brezštevilo majhnih hribčkov, brbončic, ki jih s prostim očesom ni mogoče opaziti, ki pa jih lahko zaznamo in spričamo vse skupaj po žametasti mehki listovi površini, kakor jo kažejo cvetni listi naše vrtno mačehe. Čim večja je vlaga, tem številnejše so brbončice in tem prijetneje in

Plakajoče drevo.

mehkeje drsne prst preko teh listov. Z vsakim najmanjšim hribčkom pa se poveča hitrost izhlapevanja. Da deževnica, rosa in para ne ovirajo transpiracije, so — kakor trdijo stari raziskovavci — listi nekaterih dreves tako ustvarjeni, da vsa zunanja vlaga takoj od njih odteče. Listi so vzdolbeni, rahlo zaviti navzdol, koničasti konec pa tvori takozvano kapljačo. Voda teče po cevasto položenih listnih žilah, ki se vse stekajo v kapljačo in odpada v velikih kapljah. Tako postane list zopet suh in zrak srka neovirano iz njega vodno paro.

Najboljši tak aparat za odpravo vode iz notranjščine pa so transpiracijskim režam podobne vodne reže ali hidatode, kakor se imenujejo neskončno majhne odprtine v listovi površni kožici. Po toplih poletnih nočeh opazamo na konicah in robovih listov leskeče se kapljice, o katerih marsikdo misli, da so rosa. Toda že dejstvo, da jih ni videti na vseh rastlinah, in način, kako so te kapljice na nekaterih listih enakomerno razvrščene, kaže, da to ne more biti rosa, ampak je voda, ki je prišla iz notranjščine. Izstopila je zaradi prevelikega notranjega razгона skozi vodne reže, ob katerih se zbira v velike, svetle kaplje, ki slednjič radi svoje teže odpadejo. Tudi pri nekaterih naših rastlinah lahko vidimo ta pojav, in sicer posebno lepo pri mladih listih hribske rese ali gospejnega plaščka, kranjskega prstnika, kapucinske kreše, buče in približno 10 do 20 cm visokega žita na polju. V pragozdu pa je nešteto takih rastlin, ki so opremljene z vodnimi režami, in vsako jutro, pa če je še tako svetlo, jasno in solnčno, pada v pragozdu dež, ki ga proizvajajo rastline same.

O cezalpiniji pluviozi očividci pišejo, da iztiskajo njeni listi vodo v taki množini, da teče kar curkoma od njih in je videti, kakor bi drevo neprenehoma plakalo (plakajoče drevo).

Naravno bi bilo, da bi bili listi, ki morajo oddajati vse to izobilje vode, prav nežni in fini, brez vsake trde površne kožice. Vsaj nekatere izmed naših rastlin, n. pr. nedotika, ki rastejo po vlažnih krajih, imajo take kar prozorne liste. Toda v nekaterih pragozdih bi se taka nežnost ne obnesla, kajti zrak, ki je skoraj nasičen z vlagjo vsako popoldne in celo noč, je dopoldne, ko vejejo suhi vetrovi, tako suh, da bi rastlina, ki je bila prej pijana vode in ni vedela, kako bi se je iznebila, pod vplivom tega izsuševalnega vetra v enem samem dopoldnevu lahko ovenela in umrla. Zato pa so listi rastlin v teh pragozdovih, in še posebno palmovi listi, sicer izredno veliki, a so obenem trdi in odporni. Danes nam pragozd res ni več skrivnost, kdaj pa dožene človek vse tajne v njem, ne vemo.

Vaško okno.

Na oknu rdeči nagelj
je bolno vztrepetal,
uprl oko otožno
v nebo in tugoval:

— Kje, kje so ročke žametne,
ki v dnevih, polnih sreče,
so mehko, ah, me božale,
gojile me ljubeče?

Kje, kje so očke miljene,
ki vsako zvezdno noč
ob meni, ah, so sanjale
nad prošlostjo plačoč? —

Na oknu rdeči nagelj
je k solncu se ozrl,
povesil glavo žalostno
in zapuščen umrl.

Miroslav Kunčič.

»Tako majhen — pa tat!«

Iz cikla »Rod v okovih«. — J a n K—s.

Ključavničarski mojster Malevita je dejal, ko je pripeljal oče Lojzeta Nadležnika, da se izučí pri njem rokodelstva, in potlačil z debelim palcem tobak v pipo:

»Res je, da moje ime pomeni slabo življenje in da je moj pomočnik bolj jezikan nego suh, dasi je že od rojstva kakor trlica. Res pa je tudi, da bo fant pri meni dobro izhajal, če bo priden in pošten.«

Oče je razumel malo, sin pa komaj polovico; besede so bile izgovorjene v laškem narečju; videla pa sta, da se tolsto mojstrovo lice cedi od smeha. Oče je pomislil:

»Ta človek se zna smejati. Kdor se zna smejati, ni hudoben. Dobro bo mojemu sinu, ako bo le hotel.«

Teta, pri kateri je Lojze dobil stanovanje in hrano, pa je dejala:

»Prav, da prideš. Moj mož je umrl in je dobro, da je možki pri hiši. Ampak naj se ne druží s pocesnjaki in naj prihaja zgodaj domov.«

»Bere naj zvečer in rožni venec naj naprej moli,« je dejal oče in se je poslovil od sina in od sestre.

Tako je ostal Lojze Nadležnik v mestu sam. Bral je star časopis, ki je ležal na omari, in ni vedel, kaj bere, oči in misli so mu uhajale daleč proč, spomini so se izgredili izpod razvalin, dokler ni občutil pekoče solze v očeh.

Naslednji dan je stopil v delavnico. Sprva je bil plah in ni vedel, kaj naj stori. Stal in gledal je, da bi ne bil napoti. Ko je vstopil mojster, mu je dal metlo in golido in je dobil prvo delo, ki ga še ni dovršil, ko je vstopil pomočnik.

Mlad, bled človek, ki se je zdel gosposki, dokler ni oblekel zelenkasto obleko. Lase je imel gladko počesane in Lojzeta prvi hip ni hotel opaziti. Sesvaljkal si je cigareto in jo prižgal. Ko je prišel Lojze z metlo do njega, ga je ugledal.

»Prosim.«

Pomočnik se ni umeknil. Gledal je prodirno v dečka, ki je imel plahe oči in bi se ga ne upal nič več prositi, naj se mu umakne. Del je roke križem, prekrižal eno nogo čez drugo in se zazibal:

»Ti si naš novi ščurek?«

Lojze ni razumel; videl je po obrazu, da se tičejo besede njega. Odgovoril je prostodušno in v strahu:

»Da.«

Pomočniku se je zahotelo šale. Priklonil se je narahlo in dejal v svojem težko umljivem narečju:

»Dovolite, da se Vam predstavim. Moje ime je Aldo Benuzzi. S kom imam čast?«

Pomočnik se je grenko smejal. Ko je videl Lojze nasmeh in besede ni razumel, je mislil, da se mora nasmehnuti tudi on.

To je pomočnika razjezilo. Radi tega, ker se mu je dovtip ponesrečil in radi tega, ker se je vajenec smejal. Zresnil je obraz in vprašal:

»Kako ti je ime, povej!«

Lojze je postal; počasi je prišel pravi zmisel vprašanja v njegove možgane, dejal je:

»Lojze Nadležnik.«

Pomočnik se je zasmejal.

»Kakšno čudno ime,« je dejal. »Kakšen jezik! Ti si Avstrijec?«

S tem imenom so ljudje, ki so prihajali od juga, imenovali vse, kar ni govorilo njih jezik. Nekaj pododovanemu sovražstvu podobnega je dihlo iz tega pojmovanja.

Lojze ni vedel tega; zajecjal je plašno, kakor da priznava greh:

»Slovenec sem.«

»To je vseeno!« je dejal pomočnik. »Avstrijec!«

Končala sta razgovor in sta se gledala par trenutkov. Nato sta šla molče vsak po svojem delu. Vendar sta si s tem trenutkom nehoté postala sovražnika. Če bi ju vprašal, zakaj, bi si ne vedela odgovoriti. Vendar sta oba jasno čutila odpornost enega proti drugemu, že na pogled, in kar pogled ni urezal, je pomogla beseda.

Lojze je poizkusil biti priden. Oklepal se je molčečega gospodarja, pomočniku nikoli ni prav storil. In kakor da ga zle oči tega človeka čarajo, mu je vselej zletelo kladivo iz rok, kadar mu ga je podal. In če ga je razumel še tako, ga nikoli ni razumel prav in naj je zinil katerokoli besedo, je ni zinil prav.

»Ali niste mogli dobiti drugega?« se je obregnil pomočnik ob mojstra. »Neroden je in jezika ne zna.«

»Tri sem imel,« je dejal mojster, ki je govoril počasneje kot vihtel kladivo, »potepali so se in so bili nepošteni; ta bo vsaj pošten.«

Pomočnik se je nakremžil in pomeril Lojzeta.

»Že vem,« je dejal, »da Vam nismo po volji, ki se oblačimo v črno.«

»Če bi mi kdo ne bil po volji,« je počasi premislil mojster in vzel železo iz ognja, »bi mu odpovedal.«

»Tega si ne upate...«

»Ker ste že dejali, pa naj ostane pri besedi: ne upam sil!«

Pomočnik se je smejal samozavestno. Mojster pa je vzel kladivo in nabijal, da so iskre letele, in se ni ozrl več. Nato se je zresnil tudi pomočnik, vzel pilo in izlil svojo nejevoljo v škripanje, ki je drhtelo skozi živce.

Lojze Nadležnik je čutil tesno vzdušje, ki se je dvignilo okrog njega in ga grozilo zadušiti. Vprašal je, česa je kriv, in si ni mogel odgovoriti. Hotel je biti

priden in pošten, a se je pri slednjem gibu ustrašil, ali ga je storil prav ali ne. Ko je prihajal zvečer domov k teti, je bil truden in zamišljen. Teta je neprestano govorila, on ji ni mogel odgovarjati.

»Kaj ti je?«

»Domov bi rad šel,« je dejal nekoč, da ga je teta začudeno pogledala.

»Ne želi si tega; vse se lahko pripeti.«

Pa ni vedela, kaj bo, in Lojze tudi ne, a se je dogodilo vendar.

Ko je stopil nekega dne po kosilu z mojstrom v delavnico, ga je ta pogledal, kakor da mu hoče predreti obisti, in ga je vprašal: »Ali si danes zjutraj pometal ti?«

Vprašanje je bilo čudno in nepotrebno. In vprav radi svoje nenavadnosti je Lojzeta nekoliko zmedlo.

»Da,« je dejal z velikimi očmi in odprtimi usti.

Tedaj je vstopil pomočnik in se je le mimogrede ozrl na oba.

»Ali si kaj pobral?« je vprašal mojster dalje.

Lojze je molčal. Po strani je ošinil pomočnika, ki je odkladal obleko, nato so šle oči proseče na mojstrovo lice, ki je bilo trdo, resno; izpod rdečkast, s krvnimi žilicami prepletene polti ga je gledala prikrita milina.

»Kaj?« je zajecjal. »Jaz ne vem...«

Tedaj se je oglasil pomočnik.

»Vprašajte ga naravnost, ali je pobral moj denar!«

Lojze je razumel. Dva moža sta ga zrla; teh obtožujočih, izprašujočih pogledov ni prenesel. Umeknil ga je in gledal v sajasta tla, že radi sramote, iz solz prihajajoče. Mojster pa je bral na njem in ko je mislil, da so črke zadosti jasne, je dejal:

»Povej po srcu, ali si pobral ali ne?«

Lojze je zanikal z bridkostjo in besedo, na kar se je mojster obrnil do pomočnika:

»Morda pa izgubil nisi.«

Pomočnik je vrgel kladivo v kot in pobledel: »Torej lažem jaz, ne on?«

Mojster se je preplašil ob pomočnikovi trepetajoči prikazni; pomignil je Lojzetu: »Vzemi čepico in pojdi domov!«

Tako se je izvršila obtožba in sodba na mestu brez Boga in zaslišanja. Ni verjel, gledal je in stal, dokler mojster ni ponovil svoje besede.

Polpijan je stopil na ulico. Ni vedel kam. Vse-povsod je bil odprt svet, pred njim se je zaprl. Čez dve dolgi uri je prišel k teti in sedel k oknu; rad bi bil jokal, solz ni bilo.

Kmalu za njim je vstopil mojster, ki je dal teti roko in udaril Lojzeta po ramí.

»Povej vpricho mene in tete, ali si pobral ali nisi?«

Beseda je bila mehka in je izražala dobrohotnost; teta pa je razumela besede, sklenila roke in dejala: »Tako majhen — pa tat!«

Ta vzklik je Lojzeta prebodel z nožem. Popadel se je za prsi in presunljivo kriknil, kakor da hoče prepričati mrtvo zemljo:

»Ni res! Ni res!«

Mojster je položil v svojem odgovoru zdravilo na njegovo srce. Težka mastna roka ga je božala, ko je govoril:

»Vedel sem. Toda...« je težko spravil iz sebe, »če se vrneš, boš lažnik ti. Njega ne morem odpraviti. Če bi hotel iti drugam, bi te priporočil.«

Lojze ni vedel, kaj. V njem se je neumorno pretakalo in ni mogel najti ravnotežja. Mislil je na dom, na vse; ni mogel odgovoriti. Tla so mu izginila pod nogami.

Mojster je položil bankovec na mizo in dejal teti:

»Vidite, tako je!« Nato je odšel. Lojze ga je slišal, ko je zaprl vežna vrata spodaj.

Teta je sedla v bližino Lojzeta, sklenila roke in ga gledala; ni se ga upala ogovoriti.

Dežuje.

Dežuje. —

Sem sam v sobi in premišljam.

Luč na mizi pred menoj brli,

skozi okno črna noč preži.

Mislím, kod da hodim

in kje sem,

ali sem izgrešil pota,

ali sem morda domov prišel.

Srce in razum — molčita,

noč in tema zunaj ždita,

luč mirno gori,

duša moja pa je žalostna

in mi bolno, bolno trepeta.

Venceslav Sejavec.

V noči.

Zdi se mi, da je nekdo poklical;

tuja senca v izbo sveti,

okno je molčeč opal

in ne morem več oči zapreti.

Moje dece rahli dihi — — —

plavajo v noči sivino,

mehko mi gredo čez dušo,

kakor lok čez vijolino.

Moje dece rahli dihi

tuja senca se je skrila,

daljna misel polnočnica

se je v dihe potopila.

Anton Žužek.

Josip Juraj Strossmayer.

Matija Munda. — Maribor.

1. V smeri toka naših rek.

Politična zgodovina je kriva, da se jugoslovanski narodi v preteklosti nismo dosti poznali. Napačno pa bi bilo obdati se danes, ko nas je usoda združila v eno državo, s kitajskim zidom. Naš pogled mora segati tudi preko naše Save in dalje proti vzhodu v smeri toka naših rek —, treba bo enkrat za vselej podreti most medsebojnega nepoznanja in nezaupanja, da si na podlagi medsebojne bratske ljubezni in po posredovanju posebnih vrednot ustvarimo pod eno državno streho dom sreče in zadovoljstva, kakor so ga v duhu gledali vsi veliki naši možje od Triglava do Vardarja.

To, kar so sanjali o skupnosti, ljubezni in bratstvu slovenski romantiki, hrvatski ilirci in srbski omladinci, to naj postane v nas meso in kri. V stavbo naše jugoslovanske kulture vzdajmo trdno medsebojno ljubezen, ki bo držala skupaj naše družine, vasi, trge in mesta, ki bo držala skupaj Slovence, Hrvate in Srbe. »Dovolj je bilo razdora, dovolj stoletnega razkroja, ki so ga zanesli med nas tujci in sužnost, sedaj je treba občestva, srce mora zrasti s srcem, brat z bratom na podlagi ljubezni in pravice v ljudski skupnosti jugoslovanske države. To je temelj, ki se zida na njem stavba, ki jo zidajo naši mladi, katedrala velike jugoslovanske kulture, ki se pne nad njo vedro nebo solnčne jadranske obali naše domovine.« (Dr. J. Jeraj.) Nikdar pa ne bo jugoslovanskega občestva ustvarila sila in pisarna, temveč edino medsebojno spoznavanje, spoštovanje, medsebojna ljubezen in skupnost src. Zavedajmo se tudi, da je kulturno zблиžanje med jugoslovanskimi narodi tudi prvi predpogoj in prva stopnja k uresničenju cirilmetodijske ideje.

Vsi veliki jugoslovanski možje so naša skupna lastnina. Zato pa je tudi naša dolžnost, da jih medsebojno poznamo. Tri glavne osebnosti, trije glavni predstavniki treh jugoslovanskih narodnih kultur pa so brez dvoma: pri Srbih Sima Marković, pri Hrvatih biskup Josip Juraj Strossmayer in pri nas Slovencih naš evangelist, dr. Janez Krek. To so trije stebri, trije možje, ki so vsak svoji dobi in vsak svojemu narodu za vedno vtisnili pečat svojega dela in mišljenja.

Našega dr. Kreka Slovenci poznamo, slabo pa poznamo Slovenci (posebno mlajši rod) življenje in delovanje največjega Jugoslavana škofa Josipa Jurija Strossmayerja. V naslednjih vrstah podajem na kratko pregled njegovega življenja in dela.

2. Strossmayerjev življenjepis.

Rodil se je Josip Juraj Strossmayer dne 4. februarja l. 1815 v Osjeku v Slavoniji. Oče je bil po rodu Nemeč, pa se je v 18. stol. kot vojak preselil iz Gornje

Avstrije v Slavonijo. On in ves njegov rod se je tukaj pohrvatil. Bil je po poklicu konjski trgovec, preprost, da še čitati in pisati ni znal. V Osjeku si ustanovi stalen dom in se oženi z zavedno narodno ženo Ano Erdeljac, ki mu je rodila devet otrok, ki so pa skoraj vsi pomrli v zgodnji mladosti. Tudi Josip je bil že od mladosti zelo slaboten po telesu, a tem večji po duhu. Svojo mater je ljubil neizmerno. Sam pravi: »Če je kaj dobrega na meni, imam to od svoje matere.« Na drugem mestu pripoveduje: »Sanjal sem nocoj, da sem videl odprta nebesa in v njih svojo mater v nebeški slavi. Rekel sem: Blagor tebi, mati, a kaj bo s tvojim sinom?«

Že v zgodnji mladosti je vzbudila mati v njem zanimanje za knjigo in za narodno pesem. Na materino željo stopi tudi po dovršenih srednješolskih studijah v bogoslovje. Kot izredno pridnega bogoslovca ga pošlje njegov škof zadnja leta v centralno bogoslovje v Budimpešto, kjer je že kot klerik napravil doktorat iz filozofije. V Budimpešti se je seznanil že tudi s češkim pesnikom Janom Kollárjem, se navzel njegovih idej o slovanski vzajemnosti in njegovega naziranja o štirih velikih kulturnih skupinah slovanskih narodov, katerih vsaka naj ima svojo enotno književnost: češko, poljsko, rusko in ilirsko. Ilirsko kulturno skupino naj tvorijo vsa jugoslovanska plemena kot en narod.*

Josip je bil že kot bogoslovec telesno tako slaboten, da je njegov škof celo pomišljal, ali ga naj posveti za duhovnika ali ne. Toda Josip ga pregovori, rekoč: »Vem, da sem slaboten in da bom kmalu umrl, toda naj umrjem vsaj kot duhovnik.« Škof ga posveti (16. februarja 1838) in pošlje za kaplana v Petrovaradin, kjer je služboval dve leti. Leta 1840 je bil sprejet v avstrijski duhovniški zavod Avguštinaj na Dunaju, kjer je nadaljeval bogoslovne studije in naredil obenem doktorat iz bogoslovja. Vrnil se je nato za malo časa v domovino, kjer je na gimnaziji v Djakovem predaval kot profesor matematike in fizike, ker v bogoslovju ni bilo nobeno mesto prosto, a že l. 1845 ga pokličejo na Dunaj kot ravnatelja Avguštinaja, v katerem je še pred nekaj leti sedel kot slušatelj. L. 1847 je bil imenovan obenem za dvornega kaplana. Tako je viharno 1848. leto preživel Strossmayer na Dunaju, kjer je bil večkrat celo v smrtni nevarnosti.

* Naj omenim kar tukaj, da zastopa Strossmayer dosledno, v mislih in dejanju, naziranje, da tvorimo vsi Jugoslovani en narod. Nič čudnega! Saj so bili tega naziranja skoraj vsi bojevniki za svobodo jugoslovanskih narodov, tudi naš dr. Krek. Utemeljiti se da to naziranje iz njihove takratne miselnosti. Gotovo pa je, da so si vsi ti možje predstavljali narodno edinstvo le kot politično narodno skupnost, ne pa kot nasilno uničenje kakega jezika.

Tone Kralj: Sv. Peter in Pavel v Volčah pri Tolminu.

Ponujali so mu profesorsko mesto na dunajski univerzi, kjer je l. 1849 že predaval kanonično pravo, a on je to mesto odklonil, vedoč, da ga čaka druga važnejša in odgovornejša služba, v kateri bo lahko vse svoje moči posvetil v korist svojega lastnega naroda. In res je bil že 18. novembra 1849 imenovan na predlog takratnega hrvatskega bana grofa Jelačića za djakovskega škofa, katero mesto je nastopil šele septembra prihodnjega leta. Ni bil takrat djakovski škofovski sedež izpraznjen, a njegov prednik Josip

Kuković se je radi vednih revolucij in nemirov prostovoljno odpovedal in odšel l. 1849 na Dunaj, za svojega naslednika pa je sam priporočil dvornega kaplana Strossmayerja.

»Vse za vero in za domovino,« to je bilo njegovo geslo. Zavedajoč se važnosti svojega škofovskega imenovanja, je rekel sam: »Moje imenovanje je edina pridobitev našega naroda v l. 1848. Jaz sem prvi narodni škof.« Videč jugoslovanske narode potlačene, zaničevane in zapuščene, je zastavil ves svoj vpliv in vse svoje zmožnosti, da te narode združi, dvigne njihovo versko in narodno zavest in zasadi med njimi klico nove omike, ki naj jim sveti kot zvezda vodnica na potih bodočnosti. Dvema velikima idejama služijo vse njegove ustanove: katoličanstvu in slovanstvu.

»Narod, ki mu je ugasnila zvezda, ki vodi v Betlehem, narod, ki se ne more dvigniti k višjim ciljem in se navdušiti za višje vzore, narod, ki v resnih trenutkih misli samo na svojo slabost in se zanaša na tujo pomoč, tak narod propada, tak narod nima bodočnosti.« To je podlaga njegovemu delu na vseh poljih narodne omike.

Umril je Josip Juraj Strossmayer dne 8. aprila l. 1905 v petinpetdesetem letu svojega škofovanja.

3. Strossmayerjevo narodno-politično delo.

Viharne čase je preživljala Avstrija od l. 1848 naprej. Februarska revolucija v Parizu, ki je odstranila absolutizem na Francoskem, je imela svoj odmev predvsem v Avstriji. Marčna revolucija na Dunaju je pometla z avstrijskim absolutistom Metternichom, takoj so bile razpisane volitve in sklican državni zbor. Tudi Hrvatje so predložili takrat na dvoru svoje »narodne želje«, katerih prvi uspeh je bil ta, da je bil že 23. marca l. 1848 baron Jelačić imenovan za hrvatskega bana. Kakor že omenjeno, je Strossmayer revolucionarno leto 1848 preživel na Dunaju, odkoder je stalno obveščal o poteku dunajskih dogodkov bana Jelačića in dopisoval v češke časopise. Že takrat je zagovarjal Strossmayer federalistično ureditev avstrijske države. »Narodnim Novinam« v Zagrebu je poslal takrat z Dunaja članek, kjer pravi: »Glavna naloga Jugoslovancev je združiti, složiti in zediniti se. V slogi in edinstvu troedine kraljevine vidi vsak pravi rodoljub nado boljše bodočnosti. Vsak, ki količkaj natančneje presoja naše odnošaje, ve, da nam vsa naša samostojnost in neodvisnost malo ali nič ne moreta pomagati, ako se nam ne posreči, da postanemo eno politično telo.«

Z odpravo vsiljene ustave dne 31. decembra 1851 se pa začne zopet doba najhujšega absolutizma in germanizacije, znana doba »Bahovih huzarjev«. Pod pritiskom Dunaja je vladal po vsej državi splošen molk in »mir«. Molčal je tudi Strossmayer.

Poraz pri Solferinu na Laškem in zavožena gospodarska politika sta prisilila cesarja, da je l. 1860 sklical na Dunaj takoimenovani »pomnoženi državni svet«, v katerega sta bila od Jugoslovanov poklicana dva Hrvata: Vranicani in škof Strossmayer. Borba, ki se je vnela v državnem zboru glede notranje ureditve države med centralisti in federalisti, se je končala naposled z dualizmom, z delitvijo Avstrije v dve polovici: v Avstro-Ogrsko.

Strossmayer je dosledno v vseh svojih parlamentarnih govorih zastopal federativno ureditev države, v kateri »vsak narod in vsako pleme najde popolno varnost za svojo narodnost«. V nekem govoru izvaja: »Tudi mi južni Slovani smo taka (historično politična) osebnost, to je, tudi mi imamo razen skupne zgodovine še posebno in lahko rečem, imamo zgodovino dično in slavno. Ta naša zgodovina je na žalost pisana s krvjo najvernejših in najplemenitejših sinov našega naroda, ki so v najhujši borbi naroda, braneč svoje pravo in krščansko prosveto, razvili svojo notranjo silo in moč. Prav v tej borbi, mislim, moramo iskati temelj naši samostojnosti in neodvisnosti...«

Z letom 1860 se začneja za Strossmayerja prava doba njegovega političnega dela, ki je trajala osem let, do hrvatsko-ogrsko pogodbe l. 1868. Povsod ga najdemo v ospredju hrvatskega javnega življenja, njegovi ognjevití govori so odmevali po dvorani dunajske zbornice ali hrvatskega sabora ali pa med narodom. Načeloval je vsaki deputaciji, stavljal vsako interpelacijo in često dosegel za Hrvate lepe uspehe. Da so l. 1860 uvedli na Hrvaškem v šole in urade narodni jezik, da se je istega leta osnovala na Dunaju za Hrvaško in Slavonijo posebna pisarna »dvorski dika-sterij«, vse to je večinoma njegovo delo. Bil je skozi osem let prvi politični voditelj Hrvatov, dokler ni l. 1868 po brezuspešni borbi z Madžari stopil iz politične dejavnosti, dasi je ostal še naprej najmarljivejši duh vodilnega narodnega izobraženstva. Po sprejetju hrvaško-ogrsko pogodbe ne nastopa več javno v politiki.

Ker pa biskupovi govori med hrvaškim narodom niso imeli zaželenega uspeha, ustanovi Strossmayer v Zagrebu politični dnevnik »Pozor«, čigar prva številka je izšla 1. oktobra 1860. »Narodne Novine« so bile do takrat edini hrvaški list. »Pozor« je zbral okoli sebe vse odličnejše narodne može (Kukuljevića, dr. Franja Račkega, Ivana Perkovca i. dr.) in bil dolgo časa glasnik narodnih želj in potreb. »Pozor« je bil glasilo »narodne stranke«, ki so jo tvorili v glavnem pristaši nekdanje ilirske stranke. Juraj Strossmayer je bil poleg zgodovinarja Račkega vodja in glavna duša »narodne stranke«, v kateri se je organizirala skoraj vsa hrvaška narodna inteligenca. Smer stranke je bila popolnoma »jugoslovanska«.

Tone Kralj: Sv. Ciril in Metod v Volčah pri Tolminu.

Slovenci, Hrvati, Srbi in Bolgari naj stopnjema po prosvetnem zbližanju ustvarjajo pogoje za jugoslovansko narodno in politično ujedinjenje. Bila je to doba, ko je celo hrvaški sabor za narodni jezik uzakonil naziv »jugoslovanski jezik«, ko je Strossmayer ustanovil v Zagrebu »Jugoslovansko akademijo«, kakor se še danes imenuje. Jugoslovanska miselnost »narodne stranke« se je morala kmalu umakniti zmagujoči pravaški stranki in protisrbskim hrvaškim politikom.

4. Strossmayerjevo delo na kulturnem polju.

Se prej kot hrvaškega političnega voditelja se spomnimo ob imenu Strossmayerjevem velikega mecenca (podpornika) znanosti in umetnosti. Njegove ustanove tvorijo novo dobo hrvaške narodne kulture. Vsa svoja sredstva, ki mu jih je nudila bogata djakovska škofija, je uporabljal v službi visokih ciljev. Zase je porabil zelo malo. — Poglavitna njegova dela na kulturnem polju so: ustanovitev »Jugoslovanske akademije«, »Narodne galerije slik« in univerze v Zagrebu, da njegovih manjših zaslug (skrb za zavod sv. Jeronima v Rimu, za slovansko bogoslužje itd.) niti ne omenjam.

Uverjen o narodnem in književnem edinstvu jugoslovanskih plemen, je Strossmayer tudi svojo akademijo namenil vsem Jugoslovanom. Njegova akademija je prvi znanstveni zavod na slovanskem jugu, okoli nje naj bi se združili vsi slovenski, hrvaški, srbski in bolgarski veleumi. Po možnosti je podpiral Strossmayer srbske, slovenske, bolgarske in hrvaške pisatelje, društva in ustanove.

Vukov slovar je priporočal v posebni okrožnici, z večjim prispevkom omogočil njegovo izdanje, kupil na stotine izvodov Vukovih narodnih pesmi, podpiral po Vukovi smrti njegovo vdovo, daroval za Vukov spomenik 1000 gld., podpiral je Daničića, Srbsko Matico v Novem Sadu, dopisoval z vsemi srbskimi književniki (Zmaj-Jovan-Jovanović!) in politiki (knez Mihajlo) itd.

Tudi nas Slovence je imel Strossmayer za svoje brate. Skoraj redno je zahajal tudi sam med počitnicami na oddih v Rogaško Slatino. Še pred njeno ustanovitvijo je poklonil Slovenski Matici 1000 gld., podpiral naše čitalnice (Gorica!) in društva. V njegovi akademiji so sodelovali tudi Slovenci. Med prvimi člani akademije je bil Slovenec dr. Janez Bleiweis. Slovenci so se Strossmayerja ob vsaki priliki tudi radi spominjali, zlasti l. 1900 ob 50 letnici njegovega škofovanja. Leta 1882 ga imenuje mesto Ljubljana celo za svojega častnega občana.

V prav takih prijateljskih razmerah je živel tudi z Bolgari. Konstantinu Miladinovu je omogočil izdajo prve zbirke bolgarskih narodnih pesmi.

Njegov duh pa je prestopil tudi meje Jugoslavije in segal na sever med Čehe in Poljake, na vzhod med Ruse. Uresničenje cirilmetodijske ideje, zblížanje med pravoslavnim vzhodom in katoliškim zahodom je bila njegova srčna želja; za to zblížanje je delal vedno in povesod. Stalno je dopisoval z velikim ruskim prerokom cerkvenega edinstva Vladimirom Solovjevom, ki je Strossmayerja celo dvakrat obiskal. Medsebojna ljubezen naj ustvarja most med vzhodom in zapadom.

Poleg akademije, kateri je kmalu ustanovil tudi veliko knjižnico in arhiv, je najvažnejša še njegova ustanova »Narodna galerija slik«. Po vsej Evropi je

zbiral in kupoval umetniške slike za svojo galerijo, hoteč podati svojemu narodu pregled slikarskega razvoja od 15. stoletja naprej. Tudi za gradnjo nove akademijske palače je prispeval največ Strossmayer sam. Da je z denarnimi podporami omogočal razne publikacije akademije, kakor veliko Theinerjevo delo »Monumenta Slavorum meridionalium«, Račkega delo o Zrinskem in Frankopanu, veliki »Rječnik« Daničića . . . , je umevno samo po sebi.

Tudi ustanovitev zagrebške univerze je v poglavitem njegovo delo. V navdušenem govoru je v saborni seji dne 29. aprila 1861 zagovarjal ustanovitev univerze, rekoč: »Ako hoče akademija znanostj prospevati, je treba, da se zanjo otvori na vseučilišču semenišče mladih ljudi. Akademija predpostavlja vseučilišče.« Strossmayerjev dar 50.000 gld. je prvi vogelni kamen zagrebške univerze, ki je bila otvorena potem 19. oktobra 1874. Očetovski je poskrbel Strossmayer tudi za dijaštvo s tem, da je za slušatelje posameznih fakultet ustanovil posebne stipendije.

Lahko je izjavil v svojem testamentarnem govoru: »Duhovnik sem in vladika, pa sem k ustanovitvi akademije znanosti in umetnosti in univerze nekaj doprinesel, da svojemu narodu dokažem, da med vero, znanostjo in umetnostjo ni nasprotja.«

Omeniti moram tukaj še eno veliko njegovo delo, namreč zidanje veličastne nove katedrale sv. Petra v Djakovem. Strossmayer je sam narekoval arhitektu Roesnerju misli, ki jih naj stavnik utelesi v novi cerkvi. Odločil se je za romanski slog. Cerkev je posvetil Strossmayer dne 1. oktobra 1882. Na pročelju nosi cerkev napis, ki v nekaj besedah izraža vse misli velikega jugoslovanskega škofa: »Slavi božjoj, jedinstvu crkava, slogi i ljubavi naroda svoga.«

5. Strossmayer na vatikanskem zboru.

Na vesoljni cerkveni zbor, ki ga je za 8. decembra 1869 sklical v Vatikan papež Pij IX., se je Strossmayer skrbno pripravljal. Pomen zbora obrazloži svojemu narodu v posebni okrožnici. Takoj pri prvih govorih, ki jih je imel na zboru, je vzbujal občo pozornost. Govoril je krasno Ciceronovo latinščino. Zgodovinar Friedrich poroča o njem: »Na govorniško tribuno stopi izreden govornik, mož poln duha in ognja, ki govori latinski kakor nihče drugi. Veličastno mu teče govor, z nepresledno napetostjo ga poslušava ves zbor.«

Že pri razpravi vprašanja glede poslovnika ga vidimo kot voditelja opozicije, kateri so pripadali vsi nemški in avstrijski škofje, tudi lavantinski škof Stepischnegg. Pri nadaljnjih govorih, v katerih je kritiziral nekatere cerkvenopravne uredbe (n. pr. da so kardinali večinoma Italijani) in stavil nekaj stvarnih predlogov, da imej vsak narod svoje narodne škofo, so ga često prekinjali, ga napadali in mu ugovarjali.

(Nekemu visokemu cerkvenemu dostojanstveniku je ob razpravi tega vprašanja rekel: »Bi Vi dopustili, da bi bili očitni Hrvati imenovani za škofe v Italiji?«) Ko je v enem naslednjih govorov zastopal mnenje, da je za sprejetje kakega sklepa na cerkvenem zboru treba enodušno moralne soglasnosti, ne samo absolutne večine, so španski škofje kričali proti temu govorniku »od turške meje«: »Damnamus illum, omnes damnamus illum!« (Obsodimo ga, vsi ga obsodimo!)

Še en govor je imel Strossmayer na vatikanskem zboru, in sicer dne 2. junija 1870 pri razpravi vprašanja o papeževi nezmotljivosti. Opirajoč se na sv. Ciprijana in sv. Avguština, je nastopil v tem svojem govoru zoper razglasitev dogme o papeževi nezmotljivosti, češ, da bo proglasitev tega sklepa zelo oteževala zблиžanje med pravoslavnimi in katoličani.

Opozicionalna manjšina, na čelu ji Strossmayer, je nato pred proglasitvijo dekreta cerkveni zbor zapustila, večina pa je sklep sprejela in papež je dekret podpisal. Po sprejetju dogme pa se je Strossmayer, priznavajoč cerkveno avtoriteto, mirno vdal, koncilski dekret tudi sam razglasil, šel sam v Rim in dogmo pred papežem priznal. Njegovi odnošaji z Rimom so bili tudi po vatikanskem zboru prav pristržni, posebno do papeža Leona XIII.

Leta 1871 pa se je začel na Angleškem in v Ameriki širiti neki spis, poln psovok in napadov na vero in Cerkev, v katerem se poleg nezmotljivosti taji celo papežev primat. Ta spis so podtikali Strossmayerju. Strossmayer se je takoj oglašil in izjavil pod častno besedo, da takega govora ni nikdar govoril. Toda ni dosti pomagalo. Spis se je sčasoma razširil po vsej zapadni Evropi, nemško protestantsko društvo ga je izdalo celo kot letak in razni protiverski listi so ga

seveda skrbno izrabljali zoper Cerkev. Končno se je pa zvedelo, da je imenovani govor napisal in podteknil Strossmayerju neki odpadli ameriški duhovnik, ki je ta svoj greh na smrtni postelji priznal in prosil svoje prijatelje, naj to javijo Strossmayerju in ga prosijo odpuščanja. Strossmayer je to sporočil v Rim in vsa zadeva je bila poravnana.

* * *

Ime Strossmayer pomenja prepород jugoslovanskih narodov. Kakor gora se dviguje Strossmayerjeva velika osebnost nad povprečniki takratne dobe. Plemenit krščanski idealizem preveva vse njegovo delo. Sam Jugoslovan v mislih in dejanjih, je tudi jugoslovanskim narodom prvi odprl vrata v svetišče jugoslovanske kulture. Kar je za nas Slovence naš Martin Slomšek, to je za Hrvate, oziroma za vse Jugoslovane, Josip Juraj Strossmayer. Naj bi se samo izpolnjevale tudi danes Gregorčičeve besede, ki jih je zapisal ob koncu pesmi »Slovenci biskupu Strossmayeru« ob 50 letnici njegovega škofovanja:

»A... saj zvezde ne gasno
A saj zvezde ne mrjó:
Vekovit
Njih je svit.
Tudi Ti pred nami hodil,
Svetil bodeš nam nevgasno,
Slave rod boš varno vodil
U bodočnost jasno!«

Viri: 1. Tade Smičiklaš: Načrt života i djela biskupa J. J. Strossmayera i izbrani njegovi spisi: govori, rasprave i okružnice. Zagreb 1906. 2. Matica hrvatska: Spomen-cvieve iz hrvatskih i slovenskih dubrava. U spomen pedesetgodisnjice njegova biskupovanja. 3. Dr. Rudolf Horvat: Najnovije doba hrvatske povjesti. Zagreb 1906.

Disakord.

V žaru poldanskega solnca aleja se smeje.
Z néba v pramenih se lije zlato skozi veje.
Cvetna gredica omamno dehti. —
Z jetičnim glasom sirena ječi.

Sreča, lepota, mladost
k nebu kipe.
V beli se dan siplje smeh razigran...
Sivo tovarno trpin je zapustil: poldan.

Pod čelom zoranim bolno
oči mu žare:
njegovo srce je bridkost, bridkost...

Gledam za njim..., a sanjam lepoto...
Kako mi po njej je žejno srce!
Ta duša?
Romar po poti, ki ji ime je gorjé.

Fran Pogačnik.

Akord.

Dve je veji zeleneči
razprostrla palma na balkonu,
kakor da hotela bi objeti
mehko solnčece v zatonu.

Dve je roki hrepeneči
sprožilo srce mi mládo,
kakor da bi poljubilo
daljno dekle rado.

Edi Kocbek.

Skoz drn in strn.

France Bračun.

Veli listi.

Mrzla sapa brije po gozdu. Strupen dih veje in razgrinja tenčico, ki zastira dol, da valovi nemirno sem ter tja, jo trga in mrvi ter vrtinči kosme v višave. Po drevju trepečejo listi, rumeni, rjavi, rdeči. V šumu se trgajo z vrhov, z vej, mladik, kolobarijo po zraku, odskačujejo od tal, krožijo krog drevja, butajo ob debla, drevijo naprej po gozdu in naprej čez ozke senožeti proti potoku. Tam se ustavljajo na trstiki, ki šelesti otožno pesem, se kopicijo ob jelšah in padajo v vodne vrtince v grob in počitek. Drugi se vrtuljijo čez potok, posedajo kakor veliki metulji po vrbovju in kopinovitih viticah, pa se dvigajo kakor prestrašeni zopet kvišku ter se sučejo med vrkami naprej, naprej.

Težek vzdih se izvije iz vrbovine, hropeč in bolesten je kakor stokanje umirajočega. Vrana, ki je bila pravkar priletela na jelšo ob potoku, dvigne glavo, iztegne vrat ter zre pozorno proti vrbovju. Toda nič se ne zgane v gošči, samo listje šusti, potok žubori in trstika poje svoj žalobni spev. Vrana se požene z veje, obleti v velikem loku vrbovje, se privija bolj in bolj visoko nad drevje in opazuje iz primerne višočine svet pod seboj. Tedaj zakraka. Druga se ji oglasi, tretja, četrta, peta. Od vseh strani priletavajo črni ptiči, se zbirajo nad vrbovjem, krožijo in krikajo divje. Toda nič sumljivega ni v gošči. Le od časa do časa prihaja izpod skrajne vrbe na uho bolešno hropenje.

Nizko nad goščo se spusti drhal. Preglušljivo zadoni pogrebna pesem: kra - kra - kra. Na mah pa utihne. Ptice posedejo po drevju in kolčju ter se zberejo na gosto zlasti na skrajni vrbi, izpod katere mrli skozi mladičje sivordeče krzno neke živali.

To je srnjak, ki leži ves onemogel, miren in tih. Še je življenje v njem. Še se dvigajo in pogrezajo lakotnice. Še ni zastrla smrtna zona velikih sinjkastih zrenic. Še se stresa od časa do časa truplo. Vso noč že umira tu v težki, mukopolni nemoči, vso dolgo, strašno noč.

Kakor ogenj ga je skelel prej drob. Vročina ga je kuhala navzlic hladni megli v dolu. Žeja ga je mučila, ki jo je le še večalo žuborenje potoka v bližini. Klopí so prihajali iz mahu in listja, mu vrtali kožo in sesali kri. Mravlje so se mu nabirale po telesu, gomazile po njem in ga ščipale. Grozne predstave so ga plašile. Strah ima velike oči. Iztikajočega ježa mu je izpremenil v popadljivega lisjaka, nedolžno miško, ki je šumotala po suhem listju, v zalaznega lovca. Z jutranjo zoro pa so izginila strašila. Čustva so otopela, živci popustili. Divje krakanje in rajanje črne drhali v zraku ga ni zbudilo in ga ni več vznemirjalo.

Tiho ga opazujejo vrane. Ko pa sfrči prva na tla ter se ustavi korak pred srnjakom, ji sledijo ostale druga za drugo. Od vseh strani se bližajo truplu, oprezajo pohlepno iz najnižjih vej ter si delajo pogum s polglasnim »arr« in »err«. Na mah se požene najdrznejša proti glavi, zasadi kljun globoko v levo srnjakovo oko, odskoči bliskovito ter srfota na vejo. Na lahko se dvigne srnjaku glava, pade pa takoj nazaj. Drget spreleti telo. Hrbet se krivi in ravna. Noge bijejo krčevito po tleh ter mečejo pesek, listje in brno na vse strani. Prestrašene odletijo vrane in posedejo nazaj na vrbe. Še enkrat zahrope srnjak težko in globoko. Še enkrat se strese telo. Nato se umiri.

Čez nekoliko časa pa je že vsa rokovnjaška tolpa zaposlena pri srnjaku, le čuvarice stražijo po drevju okrog. Zlasti na mestu, kjer kaže trebuh globoko strelno rano, je delo lahko. Tam pridejo do droba in ga razvlečejo daleč naokrog. Site vzletavajo leno k potoku, da se napijejo in odpočijejo po jelšah in vrbah.

Tiho in mirno je v dolu. Le listje šumi, potok žubori in trstje šelesti mrtvaško pesem...

Prvi sneg.

Že nekoliko dni je zrak otohel in nebo sivo. Dedka je že ves čas trgalo po križu, posebno hudo pa ga je prijemalo danes zjutraj. S težavo se je privlekel iz svoje spalnice v družinsko sobo za zapeček. »Sneg bo,« je tožil, »sneg. Po vseh členkih ga čutim, zlasti pa v križu, v križu. Ej, ti ljubi Bog, ti! Zima pač ni za stare ljudi.«

Proti poldnevu pa mu je odleglo. Tedaj je res začel naletavati sneg. Težki, debeli kosmiči so padali zunaj na dvorišču. Pa kakor so bili tehtni in obilni, vidnega uspeha začetkoma niso imeli. Izginjali so skoraj brez sledu. Šele, ko je zapihal veter, se je usipalo na gosto izpod neba, da je kar migljalo pred očmi. Mladi Riko je ves iz sebe. Prvikrat doživlja sneg. Bele metuljčke pozna že sicer dolgo in je ujel že tudi včasih kakega na travniku. Toda ti, ki frfolijo zdaj na gosto, da jih more loviti kar v široko odprti gobec, so brez okusa in izginejo, da jih ni mogoče pritisniti s šapico ob tla in jim trgati posamič peruti iz telesa. Cop! Cop! Cop! Cop! Sem ter tja dirja psiček po dvorišču z gobčkom zavihanim navzgor in odprtim na stežaj. Rrrr! Čap! Zopet se je pognal v najgostejši snežni vrtinec ter stisnil čeljusti. Čudno! Zopet mu je ostalo le malo hladne mokrote na jeziku. Tako zatopljen je v igro, da je spregledal muca, ki se je malo prej izmuznil iz hiše proti kolarnici. Na mah pa prinese veter psu na nos mačji vonj. Kaj? Muc se klati okoli, muc, ki mu je včeraj ukradel kost izza pasjaka? To je drzno! To je kaznivo!

Smešno gumpasto copota klapoušec do mesta, odkoder mu prihaja vonj. Novo čudo! Kakor korale, razvrščene na niti v primerni razdalji druga od druge, leže v premi črti od hiše do kolarnice mačje stopinje na beli preprogi, ki pokriva dvorišče. Ni dvoma. To je sled tatinskega muca! Vsaka luknjica diši po nemarnežu. Krasno! Zdaj se more zanašati tudi na oči. Glej! Tja do kolarnice vodi korald. Naprej!

Kaj? Na koleselj se je spravil ničvrednež? Na koleslju se je nastanil, kjer ima pravico sedeti le Riko poleg gospodarja, kadar oddrda veselo po cesti? To je predrzno! To je nesramno! Hov! Hov! Hov!

Snežilo je vse popoldne in vso noč. Šele ob zori se je zvedrilo. Pedenj na debelo in čez pokriva sneg hrib in dol. Globoko se uklanjajo veje na drevju pod težko gmoto.

Začudeno gleda Riko belo plast na dvorišču. Globoke gube se mu delajo po čelu od premišljevanja. Je to sladkor? Pokusimo! Rastali se sicer na jeziku, okusa pa nima. Ničvredni »metuljčki« so, ki so frčali včeraj na gosto izpod neba. Pa kako se vgrezne na globoko noga v robo! Radost je dirjati takole okrog po mehki gmoti, metati jo v zrak in jo prestrezati v gobček, potiskati nos v vsako jamico ter določevati slede, se valjati po voljni odeji in si umivati kožušček. To opravilo je vse bolj zabavno, kakor pa loviti muca, ki ne more opustiti neumnega plezanja in skrivanja po krajih, kamor mu ne more slediti.

Kar je temu v radost in zabavo, je onemu v žalost in brigo. Riku ni treba skrbeti za hrano. Polna skleda ga čaka vedno ob določenem času. Za mnoge druge živali pa pomenja sneg začetek pomanjkanja in bede. Vsem, ki si iščejo po tleh živeža, kuha odslej mojster stradež.

Ščinkavec in strnad sta se pridružila vrablji tolpi ter se ruvata z vaškimi stepuhi za drobtinice po smetiščih in zrnca po skednjih. Vrane so se zbrale na vasi, oprezajo z drevja ter brskajo po gnojiščih. Druge se izprehajajo po cesti in posedajo po jelšah za potokom. Klavrno se tišči kos v živem plotu ob pokopališču. Vse veselje do petja mu je pošlo. Palček smuka nemo po najgostejšem grmičju. Le siničke so vedno vesele. Kakor miške plezajo po vejah, se obešajo po mladikah, kimajo z glavicami ter se pomenkujejo zgovorno: »Si ti - si ci - si zi - že - že - že.«

Poljskim mišim in krticam ni sile. Sneg varuje zemljo pred mrazom ter ga je moči prav lahko prekopavati. Semenja, koreninic in črvadi pa tudi baš ne nedostaje po omejkah. Tudi krt se ne pritožuje. Ko je prejšnji teden otrpnila zemlja, si je poglobil rov, zdaj pa se je priril zopet bolj k vrhu.

Pomilovanja vredne se jerebice. Po njivi, na kateri je ozimina že prej izdatno ozelenela, razkopavajo sneg ter iščejo polžke in žužke. Oddaleč je videti razorano mesto na beli, gladki preprogi. Gorje tropi, ako jo opazi kragulj!

A zajec je drugačen tič! Za kolovozom je potlačil sneg leskov grm, ki je prepleten s kopino, da gleda le mestoma šibje izpod zameta. Tam spodaj ždi dolgo-ušec v toplém gnezdu. Sneg ga krije od vseh strani. Živa duša bi ga tu ne iskala. Baš toliko zraka prepušča rahla gmota skozi, da more dihati. Kopinovega listja, šibja, trave in zelišč tudi ne manjka v temnici. Povsem varen je v zavetišču. Lovcu, ki si dela pravkar gaz mimo po kolovozu, se niti ne sanja o življenju v grmu. To bo debelo gledal pojutrišnjem široko luknjo v snegu in dolgi rov pod kopino, koder se je pasel pretkanec ponoči, ter sled v daljavo — bogvekam.

Moja leta.

Po ozki brvi preko Lete temne
ko vrsta senc, gre vrsta mojih let
v noči podzemne,
v Hadesa neznani, črni svet.

Za prvim drugo, tretje tiho speje
in dalje, dalje vrsta se dolži
in Kronos šteje
in večni Karon nemo se smeji.

In vsako v nepovratek s sabo pelje
ljubezni, hrepenenja, sanje, jad,
bol in veselje
in tisoč lepih, tisoč sladkih nad.

Za njimi misli trudne moje spejo,
a le v spominih vračajo jih spet;
in upi mrejo —
ovel in suh za cvetom pada cvet...

Marij Skalan.

Molitev.

Zbrusi, Kriste, voljo mojo
in jo vkleni v milost svojo
kot zlatar,
ki izbrusi kamen drag
in ga vklene v prstan zlat.

Janez Pucelj.

Dobri znanci s ceste.

Dr. J. Plečnik.

Celnica (os frontale; Stirnbein) je nastala iz dveh delov: iz desne in leve čelnice. Čelnica je — podolž ob zgornjem robu očesne dupline — zganjena: en del zganjene plošče je navpičen, je del v čelu — je čelni del čelnice; en del je vodoraven in je v streho očesni duplini.

Čelna dela se ob sredi sprimeta; duplinski plošči pa ostanete ob sredini ločeni; med njima ostane zajeđa, ostane vrzel. Vrzeli rekajo anatomi »incisura« = zareza. V zajedo je vkladena sitka (os ethmoidale = Siebbein) in so robovi sitke priphani ob robove zajede.

Vodoravni del čelnice postane z leti pnevmatičen; pozneje se pnevmatizira tudi navpična (»čelna«) plošča čelnice.

Čelnica je ploščata kost in je zložena iz dveh platic: iz sprednje ter iz zadešnje; med trdima platicama je (mečji) puhlašča sklad (= diploë) in prav ta je, ki se pokažejo v njem z leti pnevmatične votline.

Čelnični čelni del je — na desni in levi — navspred izbokel in ste boklini (tubera = grče, gomolji) pri otroku vidnejši kot pri odraslem.

Pnevmatizacija čelnice seže — pri človeku — časih do teh boklin; živalska lobanja ima pa nekatere svojosti.

Čelne bokline (tubera frontalia = Stirnhügel) se namreč izpnó pri nekih živalih — pri onih, ki imajo roglje (Geweih), in pa pri onih, ki imajo roge (Horn).

Čelne bokline se izpnó pri rogljačih (geweihtragende Tiere) v nizke trde koščene kepe. Koža se na teh koščenih kepah zdebela, posebej se nje povrhnje roženaste pláste (kožna mrtvica) debele in debele — pa se nam zdi, da iz čelnice poženejo roglje (= Geweih). Živalske roglje so torej kožni zdebalki, postavljeni na koščene kepe čelnice; umu je torej precěj dostopno, da se rogljači časih (vsako leto) omulijo in jim nato roglje znova poženejo.

Pri živalih, ki imajo roge, pri govedini, pri kozi, pri rogati živini, pri rogatih (horntragende Tiere) se čelni boklini iztegnete v dolge, pognjene rožiče in na teh se koža debela in na teh se kožna mrtvica plásti: koščen kostni rog (iztezek) in pa mrtvične pláste na njem so to, kar imenujemo rog.

Pnevmatične čelnične votline sežejo v iztezek, leóni kostni iztezek je torej votel, ki mu je torej precěj dostopno, da si rogatec roge le odrgne, da se pa ne omuli.

Čelni del čelnice stoji le približno navpično in je čelna strmoča pri otrocih močnejša kot pri od-

raslih. Lobanjski vpadek namreč — to kaže skušnja — raste urneje od ostale lobanje, urneje od lobanjskega svoda. Ta urnejša rast pomakne dolnje dele čelnice navspred, pa postaja čelnica ležeča. (Močno) ležeče čelo imenuje Nemeč »eine fliehende Stirne« (= bežeče čelo) pa tudi »eine flache Stirne, Flachkopf« (= plošnato čelo, plošnata glava).

V zajedo med (čelničnima) očesnima strehama je vtaknjena sitka (= Siebbein; os cribrosum, r. kribrozum; cribrum = sito). Sitka je nosni duplini v strešje.

Sitka je kaj nežna, drobljiva, krhka in ti postane nje zgraja jasna le pri posebni paznosti. Sitka je skozi in skozi pnevmatična: same votlinice (celice) so jo in so koščene stene teh votlinic (celic) tanjše od papirja. Košček izpraznjeneja satu si misli ali pa si misli kockast, iz koščenaste pene izrezan košček, pa si boš precej pravilno predstavljal sitko.

Notranjščina votlinic (celic) je opeta po tanki sluznici in se razpletajo po tej živci, ki nam poročajo o duhovih: o vonjavah, dišavah, smradovih. V sitki je torej važen del vonježa (= Geruchsorgan).

Iz nosne dupline — to vemo — drže cevasta pota navzgor v čelnične votline; na plat pa prideš iz nosne dupline v votlino zgornje čeljustnice: letá je namreč tudi votla, pnevmatična.

Zgornja čeljust je nekam po dolgem razpolovljen valj in je ravna (prerezana) ploskev na zadesnji, bokáta ploskev — tista, ki so v njej zobje, — pa na sprednji plati. Zgornja čeljustnica — leva in desna — je torej nekam četrtnina podolgem prerezanega valja.

Pri takih štorastih kosteh, kot je to tudi (leva in desna) zgornja čeljustnica, opisujejo anatomi podstavek (= Gestell; Caf) in mu pravijo »corpus« (r. korpus = telo, trup) ter opisujejo odrasleke, ki mole od podstavka.

Zgornja čeljustnica ima torej četrtninski kos valja za podstavek in štrle od tega odrasleki.

Robovi zgornječeljustničnih odraslekov so zležni z robovi priležnih črepinjskih kosti, so nanje priphani in so z njimi v stiki. Leté zveze med zgornjo čeljustnico in sosedami si oglej na skeletirani črepinji; letáko znanje ti bo v večjo pobudo, kot znanje imen sodobnih filmskih sijajnikov.

Pri ogledovanju boš kar na urno opazil, da se zgornja čeljustnica opira z enim odraslekom ob čelnico in ob kosti v nosnem korenu, z enim odraslekom pa da se opira ob ličnico.

Ličnica (= os zygomaticum, r. cigomatikum) je očesni duplini v ostenje na vnanji in spodnji plati. Eden ličničnih odraslekov moli navzad v lični mostiček.

Spodnji sprednji odraslek z gornje čeljusti je približno polkrožen; ta polkrožna, obročasta zdelina prehaja v sprednjo pa tudi v spodnjo ostenje (v »trdo nebo«) zgornje čeljusti.

V tem odrasleku so ozke, globoke jamice in v teh tiče zobje. Jamicam sem dal (po Janežiču) v svojem repetitoriju anatomije ime zobišče; Caf jim pa pravi zôbnica. Danes sem mnenja, da ima Caf prav in da je zobišče ves spodnji obročasti odraslek, ki nosi zobe, in da ima vsak zob svojo lastno zobnico. Rdeča sluznica pokriva ta odraslek in ovija tudi dele (vrat) zoba. Tej sluznici pravijo zôbina; Caf jo zove zôbrne (množina!); za druge je pa dlesna(e) (Caf).

Podstavni kos (= corpus) je — to smo rekli — pnevmatičen in prideš v njega prevmatično votlino iz nosne dupline.

Zôbnice — posebej one kočnjakov — so časih globoke pa sežejo v votlino zgornje čeljustnice in vidiš njih dnušča moleti v čeljustnično votlino in nalikuje po tem votlinsko dno hriboviti krajini. Umevno je, da prisadila kaj lahko prehajajo iz bolnih (prisajenih, gnijočih) zôbnic oziroma zob v čeljustnično votlino pa da se sluznica — opeta po notranji plati sten votline — prisadi in da se je prime zabreka (katar). Gnoj se prične cediti iz take zabrekle sluznice in polni polagoma čeljustnično votlino. Ta gnoj se nabira in se nabira pa mu časih sluznične zabrekle zapro pot v nosno duplino. Kirurgi napravijo potem taki »zaprti« zbirni gnoj pot s silo (operativno) bodisi v nosno duplino bodisi skozi zobišče v usta.

Neke rabljenih oznak so — to priznam — samovoljne in naj bi — to želim — izzvale odgovor.

Rogljake imenujem tiste živali, ki jim pravi Nemeec »geweihtragend« = ki imajo rogovje; rogatce pa imenujem živali, ki jim pravi Nemeec »hörnertragend« = ki imajo roge. Nisem imel prilike o teh razmerah se dogovoriti z narodom. Na urno pa od naroda ne dobiš jasnosti: v našo lovščino je veliko tujega (nemškega) prisajenega, pa težko dobiš domačega človeka, ki res po svoje in iz svojega pove, kar ima v misli. Kaj res nimamo za lepše, pa za »Rosenstock« itd. svojostnih oznak? Morda se le dobi kje kak naš župnik, ki bi te oznake zbral in ki bi opravil za Slovence to dušno pastirstvo.*

Preberi Erjavčev popis srne in jelena, pa boš občutil, kako se tam Erjavcu besede gosté, kako tam po besedah plava Erjavc, ki je tako velik v kratkem in jasnem opisovanju.

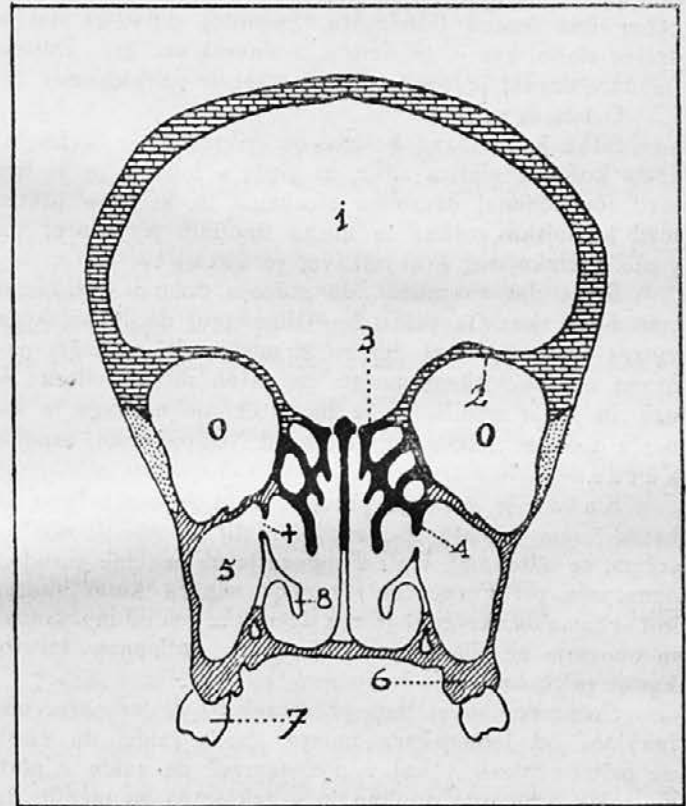
* Kmečki lovci dosledno govore: srnjak ima roglje, koza, krava ima rogé; jelen pa ima rogovile. Ločijo natančno: krava si je rog snela (ko so se bódle na paši), srnjak roglje izgubi, jih odvrže, mu odpadejo. Čul sem pa nekje kmeta, ki je rekel, stopivši v hlev: »U, kaj imate rogovjadi (rogate živine)«. Srnjak pa jim je rogač. — Rosenstock: moj oče je rad kopal po gmajni goževce (grme divje gavtrože). Goževce je torej grm divje rože. Te besede Pleteršnik nima. Ali je ime od spačkov, ki se naredé na grmu (brzkone od zalege kake žuželke) in so podobni gožam? Morda bi bil Rosenstock tudi pri srnjaku goža? Urednik.

Čelne bokline pri živali (= tubera frontalia = Stirnhügel) zove Erjavc bunke.

Nekaj o oznaki »zadešnji«:

Po moje ima rogljač (srnjak, jelen) glavni roglj in na tem rogljiče in je vse skupaj roglja(e). Rogljicev so eni sprednji, drugi pa niso zadnji in so zadešnji; zadnji rogljiči so tisti ob špici, ob koncu glavnega roglja. — Prideš k pogrebu prvi in prideš zadnji. Če prideš zadnji, ni treba, da stopaš v zadešnjih vrstah; pristopiš lahko — dasi si prišel zadnji — v prve vrste sprevoda. Letó razlikovanje je za anatomu nujno; z njim pride marsikaj z eno besedo v jasnost.

Najvrhnejše plasti kože so neobčutljive: plitke rezice in plitki bodci v kožo ne delajo bolečin. Te vrhne plasti tudi odpadajo kot luskin: te plasti so torej mrtve. Narodova oznaka »mrtvica« je torej jasna in je povedna.

Podoba kaže (vzporedno s čelom) prežagano črepinjo (spodnja čeljust manjka). Lobansko votlino (1) ostenja od zgoraj, s plati pa tudi od spodaj čelnica. Jasno viden je tisti del čelnice (2), ki je očesni duplini (0) v streho. 3 in 4 kaže na sitko; 3 kaže še posebej na zgornjo piškavo platico sitke. 5 je votlina zgornje čeljustnice. 8 leži v nosni duplini in kaže na spodnjo školjko v nosni duplini. Križec (+) kaže na pot, ki se odpira iz čeljustnične votline v nosno duplino. 6 kaže na obročasti spodnji odraslek zgornje čeljusti. 6 je tudi obenem zobišče in nosi zobe (7).

»Ležeče« čelo:

V Dovskem in v Lazah govore o solnčnatem, o lepem vremenu; pravijo, da gre dež, da je deževno, da pada dež, da je megleno, da je mrzlo, da je mraz. O vremenu, ki se ne pokaže do dobrega, pa pravijo, da je megleče (»danes je megleče«), da je mrleče, da je dežeče. Z navedeno končnico nam označijo negotovost, neizraženost. »Ležeče« — tako mislim — nam torej ne pove, da je stvar res in do konca legla; »ležeče« označa le približevanje, prehajanje do (končne) lege. Nemeec — se mi zdi — pove z »liegend« (= ležeče) precej isto. »Der

liegende Feind« (= ležeči sovražnik) Nemcu ni povsem jasna oznaka. Sovražnik, ki res leži, ki je pobit, je Nemcu »der darniederliegende Feind«. Tudi Slovenci prav jasno ločevamo med ležečim bolnikom in bolnikom, ki »kar leži«. Slovenski zdravnik — tako mislim — ne preiskuje bolnika »v vodoravni legi« (= wagrechte Lage); on preiskuje le »ležečega bolnika«.

O »strehi« in »strešju«:

Strešje je vse to, iz česar je narejen pokrov hiše (das Sparren- und Lattenwerk des Daches). Strešnja je (v Lazah) prostor v strehi (pod streho). Streha je kar splošno pokrov hiše in se pri tej oznaki ne brigaš ne za material, ki je iz nje streha narejena, in ne za zgrajo.

Naj še omenim, da je — tako se mi zdi — raba oznake »dno« pogosto malo točna. Slovenec pravi: čeber ima dno in na dnu leži kamen; potem pa Slovenec pravi: čeber ima leseno (kovinasto, kamnito) dnošče in je dnošče slabo, ker je (v dnošču, v dnesu) več grč. Dnošče (in dno, dnesa) je torej telo, dno (a) je pa ploskev.

O besedi »sitka«:

Sitka je prestava besede os cribrosum = Siebbein. Tista koščena platica sitke, ki gleda v lobanjo in ki tiči med (čelnicnima) očesnima strehama in ki je v pretin med lobanjsko votlino in nosno duplino, je namreč na gosto preluknjana, kot piškava, je sitasta.

Svoje dni so mislili, da stopajo duhovi (dišave in smradovi) skozi te piške (= Öffnungen) do lobanjskega mozga (= možganov), ter so si mislili, da nesnağa, nabrana ob lobanjskem mozgu, po letéh piškah odteka v nos, in so si mislili, da je to odtekanje nesnağa iz lobanje to, kar imenujemo nahod. Odtod tudi oznaka katar.

Katar je grškega potomstva in je sestavljena iz besed: *κατά* (r. *katá* = navzdol, doli) in *ῥέω* (r. *réo* = tečem, se odtekam). Hyrtl opozarja na miselno sorodno označanje pri Francozih: Francoz označa katar (nosa) kot »rhume de cerveau« (r. *rim dservó* = tok od možganov) in opozarja na sličnost v italijanščini: »influenza« (= to, kar je priteklo).

Svoje dni so si tudi predstavljali, da nesnağa, odtekajoča od lobanjskega mozga, časih zaide, da časih ne priteče (skozi sitko) v nos, temveč da zaide v plat, da zaide v očesno duplino in v zrklo; pa so menili, da se ta nesnağa v zrklu strdi, da se zgrize in sesede ter da napravi (sivo) mreno v zrklu, torej da napravi slepoto. Letej sivi mreni, »ki je doli pritekla (od lobanjskega mozga)«, so torej rekali »katarakta« = kar je doli priteklo.

Zdravniki označajo (sivo) mreno (sivo slepoto) v zrklu tudi danes še kot »katarakta«, dasi dobro vedo, da ta mrena v zrklu ni »doli pritekla«.

Naša domača slovenska »mrena« ni slaba oznaka; ne pove sicer odkod in kaj, pove pa resnico: res mrena na punčico leže.

Rusi pravijo tej mreni »bjelmó« (= nekaj sivkasto belega), pa ji pravijo tudi »padtjók«; letá »podtok« je pač prestava besede »katarakta«.*

Besedo »padtjók« kot oznako za »sivo mreno« sem našel v nekih besednjakih. Pa v l o w s k i te besede nima. Povsem zanesljiv ruski zdravnik mi je povedal, da Rusi ne uporabljajo oznake »padtjók« za sivo mreno (= grauer, weißer Star); za Rusa je »padtjók« le krvna podplutba

* Ljudje tudi pri nas pravijo kot Rusi: Belo mu gre na oči.

(= Blutunterlaufung = suffusio sanguinis). Vse to omenjam, ker poznamo razen sive mrene (= bela slepota; Caf) še »črno slepoto« (= glaucoma, r. *glavkóma* = grüner, schwarzer Staar) in je (pri Rusih) letá slepota »tjómnaja vadá (= temna, črna voda), torej nekaj, kar teče (= katarakta).

Latinci so prestavili »katarakta« v »suffusio« (sub = pod; fundere = viliti, plúti), ki govori tudi o tem, da je nekaj »podtekleo«.

Hyrtl opisuje sitko in se obregne s pravico ob oznako os cribrosum: os cribrosum da pomeni po pravem kost, ki ima mnogo sitov, ki je polna sitov, in vendar je na sitki le eno samo sitce — prej omenjena piškava platica. Grki so res le zgornji, preluknjani, piškavi platicti rekali *ὀστέον ἰθμοειδές* (r. *ostéon etmoidés* = situ podobna kost) in so vso (ostalo) kost zvali *ὀστέον σπογγοειδές* (r. *spongoidés*) = morski gobi podobno kost.

Slovenci smo naredili ime sitka (sitasta kost; Cigale); oznaka sloni ob nemški besedi Siebbein (Sieb = sito; Bein = kost). Sitko — tako mislim — bi mi kar s pravico označili za koščeno *pénico*; pa tudi lahka kost bi jo mogli zvati; lahka je ta *pénica* in jo brez napora odpihneš (Hyrtl).

Oznaka »koščena *pénica*« oziroma »lahka kost« se bo zdela nekim močno svojcarska (eigenbrödlersch), nekim pa tudi »kanibalska«; pa naj dodam še nekaj francoskega:

V zapestju je osem kosti, vsaka njih je majhna, enako velike pa niso. Ena njih je največja in jo anatomi zovejo os capitatum (r. *kapitatum*) = kost, ki ima glavo = glavénasta kost; ta kost je namreč ob onem koncu *bátasta* (betičasta). Francoz — tako piše tudi H. Rouvière: Anatomie humaine 1927 (Masson et Cie) — pravi tej kosti »grand os« (= velika kost).

Sitkine platice so nežne in tanke pa so jih kirurgi — pri operacijah v nosu — časih (nehote) strli in so prodrli do lobanjskega mozga.

Egiptovci so pri balzamiranju (»maziljenju« mrličev) odstranjali iz trupa organe, ki urno gnijejo in razpadajo. Kar obče je znano, da lobanjski mozeg posebno urno razpade, in so Egiptovci torej popraskali lobanjski mozeg iz glav mrtvecev. Iztrebljali so ga pa tako, da so (skozi nos oziroma nosnice) potrli sitko in so odtod odstranili mozeg iz lobanje. Danes tega pri »balzamiranju« mrličev več ne delamo.

Glede oznak »čeljst« in »čeljstnica«:

Zgornjo čeljst imenujem grodje, ki nosi zgornje grizilo (zgornje zobe), torej to, kar imenuje Nemeč »Oberkiefer«. Zgornja čeljst ima torej deset mlečnikov oziroma šestnajst stanovitnih zob. Zgornjo čeljst sestavljata (desna in leva) zgornji čeljstnici; leté ste ob (telesni) središčnici v tesnem stiku: ena ob drugo ste priphani in nosi torej vsaka zgornja čeljstnica le pet mlečnih oziroma osem stanovitnih zob. Zgornja čeljstnica je torej to, kar imenuje Nemeč »Oberkieferbein«.

Prav umestno bi bilo — se mi zdi — nekaj sličnega pri kosti v čelu: os frontale bi bila čelina (Caf) in ta bi bila sestavljena iz obeh čelnic (desne in leve).

O imenu »ličnica« (posnemam po Hyrtlu) tole:

ζυγόω (r. *cigóo*) pomeni v grškem toliko kot pomeni v latinskem *jungo* (= vezati, spenjati) in je latinecličnici res tudi rekal: os jugale. Latinski »jugum« in grški »ζυγία« (r. *cigóma*) pomenita jarem (= to, kar veže).

Slovenska oznaka »ličnica« (Erjavec) ima miselno slonilo v latinski oznaki os malare (= kost v licu). »Mala« je latincu najbolj viden del lica. Beseda korení

v m a n d o (= jem); slično se je izpela iz s c a n d o (reci skando = grem, stopam) »s c a l a« (r. skala = stopnice).

Hippokrates je zval ličnici *κίχλοι προσώπου* (r. kikhloi prosópu) = okróglice lica; res so ličnice otipne kot trde okrogle kosti v licu.

Rimljanj so zvali ličnice tudi p o m a f a c i e i (= jabolka v licu). Francozi označajo ta najbolj viden del lica kot »pommette« (r. pomêt) = jábolčice. Caf je slišal in zapisal za Wange (= lice) j a b o l k a c e.

Stari anatomj so zvali ličnico tudi os suboculare (r. subokuláre) in so jo zvali tudi os hypopium = oboje

pomeni »kost pod očesom«, torej p o d o č n i c o. Erjavc piše podočnica; meni se zdi »podočnica« pravo.

Dobra roka naj bi se slovenskih anatomov usmilila in nam jasno ter pravilno povedala, kako naj poudarjamo besede na - i c a. Caf n. pr. piše — in se mi zdi pravilno — p l e č n i c a (= Schulterblatt = lopatica) in res »pléčnica« ne govori ušesu o samih kosteh. Za celico = cellula = Zelle so napravili (po nepotrebnem) »stanico«, pa naglašajo kar vprek našo dobro »stanico« kot »stánico«.

Tudi os pudicum (r. pudikum = kost sramežljivosti) je bilo ličnici ime; saj jabolke od sramú zarde.

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Petintrideseto poglavje.

»Nekoristni hlapci smo; storili smo, kar smo bili dolžni storiti.« (Lk 17, 10.)

Pol ure kesneje je bila Dea Flavija v tabliniju. Sprejela je Kaja Nepota, prefekta pretorijancev, Marka Ancira starejšega, gospode Hortenzija Marcija, Filipa Decija in druge. Slišali so mnogo govoric, ki so nasprotovale druga drugi in se širile vse jutro, ter se začeli od strahu trestí, kajti nobena izmed govoric ni bila taka, da bi jih mogla pomiriti. Zbrali so se torej v trepetu in pričakovanju okoli nje.

»Gospodje,« začne Dea, čim je sprejela njihove pokorne pozdrave, »ne vem, ali ste slišali novice. Cezarju se je posrečilo zapustiti Rim; zdaj je na potu do svojih legij in nobena stvar ga ne more zadržati, da se ne bi povrnil. Čez nekaj dni bo obhajal vhod v mesto in zopet zavladal državi; mesto bo pa od konca do kraja odmevalo od vzklikov v njegovo čast.«

»Novice smo vsi slišali, o Augusta,« pravi Kaj Nepos, ki si je zaman prizadeval, da bi mu bil glas trden, on sam pa miren in dostojanstven, »pa tudi to, da je pred Cezarjem prišel v Rim razglas o pomiloščenju, ki ga je to jutro nabil sam veliki konzul na govorniški oder velikega Augusta.«

»In kako si vse to razlagate, gospodje?« vpraša Dea Flavija.

»Da so bili na delu neki zli bogovi,« zamrmra mladi Askanij skozi zobe, »in da so norega trinoga pooblastili, da bo mogel še nadalje šibati svoj narod.«

»Duh, gospodje, ki je v pretekli noči privedel mojega sorodnika na varno,« doda Dea mirno, »je napotil najbolj plemenitega rimskega patricija, da zvesto vrši svojo dolžnost do Cezarja.«

»Potem bodi preklet, kajti izdajavec je,« bruhne Kaj Nepos in lica mu od strahu pobledijo.

»Ne morete ga imenovati izdajavca, gospodje,« jih zavrne vneto, »saj ni bil iz vaše srede. Bil je zvest prisegi, ki jo je bil dal Cezarju; da, istemu Cezarju,

ki smo ga mi vsi, kar nas je tukaj, gospodje, hoteli izdati.«

Ko pa ne vidi okoli sebe drugega ko same temne obraze in tudi nobena beseda ne prekine tišine, ki je sledila, nadaljuje bolj mirno:

»Včeraj ste prišli k meni, gospodje, z izdajskimi predlogi, ki sem se jim, žal, tudi jaz pridružila. Saj sem v svojem srcu že izbrala moža, ki se mi je zdel vreden, da vlada to veliko cesarstvo. Odločila sem se zanj ter mu sama ponudila cesarstvo, prestol Augustov in cesarsko žezlo... Toda on je vse to odklonil, gospodje, in ponoči odšel, da svoje telo in srce postavi v cesarsko službo.«

»In kako mu je ime, o Augusta?« vpraša Ancirus starejši.

»Ime mu je Taurus Antinor in je bil nekdanj rimski prefekt.«

»Saj je mrtev!« jo prekine vroče Hortenzij Marcij.

»Živel je dosti dolgo, gospod,« ga zavrne Dea, »da je nam vsem pokazal, kaj je naša dolžnost.«

Nato pa je zavlada tišina, kajti marsikatero srce je krčevito utripalo od strahu ali od upanja. Gospod Hortenzij Marcij je omahnil na nizek stol ter naslonil komolec na koleno, brada pa mu je gorela v roki. Njegove oči so žarele v mračnem in čemernem sovrastvu, iskale obličje Dee Flavije ter poskušale razbrati, kaj se godi za čistim, ravnim čelom in za temi jasnimi, modrimi očmi, globokimi kakor brezdanje morje.

»Kaj nam je storiti?« vpraša Ancirus starejši ter pogleda Augusto tako zmedeno in plašno, da bi se ga moral kamen usmiliti.

»Podvreči se moramo Cezarju,« pravi Dea preprosto, »vsaj tisti izmed nas, ki se ne bojijo njegove jeze. Drugi imajo pa tudi še dosti časa, da si poiščejo kje daleč proč od Rima varno zavetje.«

»Toda to je strašno!« zavpije Hortenzij Marcij, poskoči na noge in začne korakati po sobi v izbruhu onemogle jeze. »Tako ravnajo šleve, bojazljivci, pod-

leži! Kaj? Ali boste pustili, da vam ta tujec, ta sin sužnjev, s svojim izdajstvom prečrta vaše načrte? Ali smo razposajeni otroci, ki jih našeškaš, da se najokajo, in tako spraviš v posteljo? Pokonci, gospodje, ni še vsega konec! Cezar še ni v Rimu! Ljudstvo je še vedno nezadovoljno. Le poslušajte, kakšen hrup je spodaj na Foru! Ali se morda tako sliši, kakor da sprejema ljudstvo novice z veseljem? Pokonci torej, gospodje! Ni še prepozno! Proglasite svojega novega cesarja; ni še prepozno, saj vam pravim. Dajte, da bo ta kričač, ko se vrne na čelu svojih legij, dobil kot priznane gospodarje Rima Deo Flavijo Augusto in njenega gospoda!»

Bil je videti razgret, razburjen in ponosen in je čutil, da bi celo ob tej enajsti uri utegnil potegniti te može za seboj, če bi se Dea Flavija s svojo močjo odločila zanj. Prekinil je svoj govor, stal nad svojimi sozarotniki, kakor da je že njihov vladar, ter gledal obraz za obrazom z željnimi in nemirnimi očmi, ki so izražale vso njegovo navdušenost in vse njegove nade.

Nobeden izmed starejših dveh mož pa ni bil vnet za položaj, kakršen je bil zdaj. Bilo je dosti lahko doseči, da Cezarja izdajsko umorijo, dokler so bile njegove legije tri dni hoda daleč proč. Zdaj pa je bila vsa stvar hudo drugačna, izid zelo dvomljiv; brez dvoma je bilo veliko bolj pametno, da se umaknejo v zavetje daleč proč od mesta.

Kaj Nepos, ki se je še živo spominjal svojega zadnjega sestanka s Cezarjem, zmaje počasi pa odločno z glavo. Ancirus starejši je molčal in le trije mlajši možje so sledili Hortenziju Marciju in njegovemu vnetemu dokazovanju.

»Kaj pa ti praviš, Augusta?« vpraša slednjič Filip Decij in neodločno pogleda mlado dekle.

»Da morate svoje načrte izvesti brez mene, gospodje,« pravi Dea hladno. »Odkar je, kakor vam pravim, rimski prefekt mrtev, ne morem nikogar več izbrati, ki bi bil vr eden njega, katerega ni več. Rajši se vrnem k svoji vdanosti in zvestobi do Cezarja in do svoje hiše.«

»Če se Cezar vrne,« pritiska Hortenzij Marcij, »bo nekaj njegove jeze tudi tebe zadelo.«

»Bom pa trpela za svoje izdajstvo, gospodje,« odvrne Dea ponosno, »kakor sem zaslužila.«

»Toda, Augusta...«

»Prosim te, gospod,« ga prekine Dea z viška, »prenehaj s svojim dokazovanjem! Moj sklep je storjen. Če kaj ceniš svojo lastno varnost v bodočnosti, je bolj pametno, da se pripravljaš za daljše bivanje zunaj Rima.«

»Ali si nas včeraj slišala...« zavzdihne Ancirus starejši.

»Včeraj smo si mi vsi naprtili hud zločin,« pravi Dea, »Hvaležni bodite, gospodje, da v bodoči zgodo-

vini Rima ne bodo skrunila vaša dela tiste strani, ki bo opisovala ta dan. Zdaj pa, gospodje, vam pravim: srečno! Nobena nevarnost vam ne preti, če zapustite mesto takoj. Proslave ob Cezarjevem vhodu in povratku njegovih legij bodo trajale precej dni; v tem času pa se bodo vaša imena izbrisala s tablic spomina mojega sorodnika.«

»Bogovi naj te uslišijo!« zamrmra Kaj Nepos. »Toda ti, Augusta, kaj bo s teboj?«

»Jaz, gospodje,« pravi Dea z rahlim smehljajem, čigar zasmeha pa niso čutili, ker so mislili le nase, »vas prosim, da name ne mislite. Bivam v varstvu nekoga, ki je, kakor so mi povedali, močnejši od Cezarja. Tam bom gotovo varna, srečno torej, gospodje! Upam, da se zopet snidemo v srečnejših in mirnejših časih!«

Dea vstane, možje pa drug za drugim — kajti ali ni bila še vedno Augusta in ljubljena sorodnica Cezarjeva? — upognejo pred njo koleno ter poljubijo rob njene obleke. Po tem poklonu pa se umaknejo s pripognjenimi hrbti in ritenski stopajoč iz sobe.

Gospod Hortenzij Marcij se je poslavljajal zadnji. Padel je na obe kolena in hotel z rokami objeti Augusto, pa se mu je hitro umeknila za korak ali dva.

»Dea... v imenu svoje ljubezni do tebe...« začne govoriti.

Dea pa ga rahlo, toda krepko prekine:

»Ne govori mi o ljubezni, gospod,« mu pravi. »Samo strašilo ljubezni te nagiblje sem in tja, kadar govoriš.«

Ko pa hoče ugovarjati, dvigne Dea z odločno kretnjo svojo roko.

»Nima pomena, gospod! Ljubezni, ki je v mojem srcu, ti ne bi mogel nikoli vzbuditi, tudi v preteklosti ne. Prosim te, odnehaj! Ljubezen se ne da izsiliti. Je ali ni. Odkod prihaja, ne vemo; morda vedo bogovi..., morda ve to le en sam..., in zdi se, da daje mnogo, da pa tudi jemlje... Zato prihaja ljubezen mogoče od njega, in če nismo zavoljo ljubezni pripravljani vsemu odpovedati se, tedaj se nam najvišja žrtev izjalovi in ostanejo naša srca prazna. Morda, morda!« vzdihne, »žal, da ne vem. Ti, dobri gospod, pa ne glej tako zmedeno in preplašeno! Srečno hodi! Ne bom te pozabila; spominjati se je mnogo lažje ko ljubiti.«

Bil je prisiljen, da sprejme odslovlitev. Rad bi se bil upiral usodi in rad bi bil prisilil njeno voljo. Ko pa je stala tam pred njim, vsa v belo oblečena in tako mlada in tako čista, pa vendar ženska, ki je vedela, kaj je ljubezen, se mu je splazilo v srce neko boječje spoštovanje do nje in čutil je, da se res ne bi nikoli več mogel drzniti, da bi ji zopet govoril o ljubezni.

Poljubi torej tudi on rob njene tunike, prav kakor so to storili drugi, odide tudi on izpred njenega obličja ritenski in z upognjenim hrbtom pa s prebridkim in pregretnim razočaranjem v srcu.

Šestintrideseto poglavje.

»Mir Gospodov, ki presega vsak razum.«
(Fil 4, 7.)

Trije meseci so pretekli po teh dogodkih. Rim je pozdravljal Cezarja in se veselil njegovega povratka. Vršile so se proslave in igre, dirke z vozovi in borbe gladijatorjev. Rimsko ljudstvo je pozabilo, da je nekoč vpilo: »Živel cesar Taurus Antinor! Živel!«

Zdaj so vzklikali Kajju Juliju Cezarju Kaliguli, in listi, ki so nekoč najglasneje kričali za njegovo smrt, so se zdaj najpokorneje plazili okoli njegovih nog. Še celo ime bivšega rimskega prefekta je bilo že pozabljeno.

Njegovo oporoko, ki je bila videti narejena prav pred njegovo smrtjo, so od začetka zelo preresetavali. Vsi njegovi sužnji so dobili prostost, obenem pa še zadostno vsoto, da bi vsi brez izjeme živeli udobno v novem stanu prostosti. Ostali del obsežne lastnine zadnjega prefekta pa je imel nekako čudno določilo; prav do te ure ni mogel nihče zanesljivo dognati, v kakšen namen je bil voljen. Bili so taki, ki so proglašali za zanesljivo vest, da je dobila velik del gotovine — in še izkupiček za zadnjo prefektovo hišo v Rimu in njegovo vilo v Ostiji — neka družba zelo ubožnih osvobojenecv, živečih na Aventinu. Ti ljudje so tvorili nekako majhno osamljeno naselbino, ki je pa uradna mestna oblast ni gledala posebno prijazno.

A to so bile samo govorice in niso mogle prestatati preskušnje časa. Več ko tri mesece je imelo ljudstvo vse polno drugih zadev, da je mislilo in govorilo o njih.

Bile so to slovesnosti in igre, ki so spremljale Cezarjev povratek v Rim. Mesto je bilo vse v zastavah ter okrašeno z banderci in venci. Radovanje je trajalo trideset dni, blesteče se solnce pa je obsevalo zlato jesensko krasoto ter poljubljalo olean-drove liste, dokler ni rdelo v sijajnem karminu in pobarvalo sleherno jutro marmorja templjev in palač z rožnato barvo.

Igre v velikem Cirkusu so se vršile trideset dni brez prestanka; bili so tu vojaški in mornarski sijajni nastopi, spopadi med levi iz Numidije ter novimi hijenami in krokodili; bile so gladijatorske borbe in dirke z vozovi. Veliko človeške krvi se je prelilo, da so se mogli zabavati gospodarji sveta; pokazala se je premnoga spretnost, pogum marsikaterega borca je porazil še večji pogum, marsikaka moč je trepetala v prahu.

Cezarjev ljubljenec, črni panter, pa se ni več prikazal v Cirkusu. Morda je zverino ugonobila silna pest rajnega prefekta; pa bodi kakor že, nikakor ni bilo varno dramiti speče spomine.

Kaj Julij Cezar Kaligula, oče svojih vojska, najboljši in največji med cesarji, pa se je pri vseh teh sijajnih nastopih pokazal bolj norega ko sploh kdaj; zdaj ni ljudstvu skoraj nikoli govoril. Povsem resno so trdili, da mu je Cezonija, njegova žena, dala nekaj piti, da ga ozdravi, ker se je zanorel v Deo Flavijo, svojo sorodnico, ki jo je povišal nad vse druge auguste in ki ga je s svojo odsotnostjo iz Rima in od vseh slovesnosti tako razkačila, da je napol pobesnel.

Rad bi bil zvil to svojo jezo nad Deo, pa ni mogel položiti nanjo svojih rok. Zapustila je svojo palačo prav pred njegovim povratkom v Rim ter vzela s seboj samo dve svoji najbolj zaupni sužnjici; ostale niso vedele, kam naj bi bila odšla. Nekateri so mislili, da je odpotovala v svojo vilo na Siciliji, drugi pa so menili, da živi v samotnem bivališču na Sabinskih gričih, ker se je življenju sveta odpovedala in se pripravlja, da posveti svoje devišstvo boginji Vesti v čast.

Kaj Julij Cezar Kaligula se je pripravljaj, da bi jo iskal po širnem svojem cesarstvu in brez dvoma bi se mu sčasoma tudi obneslo to iskanje, če ne bi čez nekaj mesecev pretorijanski tribun Herea svojeručno izvršil tistega dela, ki se ni posrečilo bodalu mladega Askanija.

* * *

Zima je le počasi prihajala, slednjic pa je le prišla. Leden veter je pihal od morja. Nebo je bilo svinčeno in velike kope oblakov so razposajeno lovile druga drugo nad griči, ki se grmadijo nad Jeruzalemom.

Komaj še steza je vodila po strmem pobočju, deževje in vetrovi in snegovi zadnjih sedmih let so izprali sledove, ki jih je nekoč napravila valujoča množica, sledeč svetim stopinjam.

Bilo je neposredno pred deveto uro, in večerne sence so že zelo hitro legale na zemljo. Neka visoka postava v temni obleki je stopala počasi po pobočju griča, ki se imenuje Kalvarija.

Ta človek je bil gologlav, tudi ni imel palice, da bi si lajšal korake; bučeči sunki vetra so se zaganjali v rjavordeče lase, ki so mu kipeli nad čelom.

Glavo je nosil pokonci in oči mu niso pazile na tla, ki so po njih stopale njegove noge. Gledal je kvišku, tja gor proti vrhu griča, kjer je stal polomljen in samotni križ, razprostiral lesene prečnike, ptice neba pa so krožile okoli njega.

Popotnik je romal že sedem dni zaporedoma na samotni, zapuščen grič. Sedem dni zaporedoma je vsak dan dospel na vrh, preden so izklicavali deveto uro z mestnih zidov. Stanoval je v majhni krčmi, ki stoji prav ob tretjem zidu na notranji strani, in vsak dan je šel opoldne zdoma na svojo božjo pot ter prihajal domov šele tedaj, ko je ležala nad dolino že gosta, nočna tema.

Danes je bil bolj utrujen kakor kdaj prej. Noge so mu bile težke kakor svinec, zdelo se je, da ga vleče ta svinec bolj in bolj navzdol; samota tega kraja je pa tudi živela v spominu v njegovem srcu.

Ko pride na vrh, pade na kolena in poklekne k vzhodu križa ter nasloni svoje razbeljeno čelo na hladni, vlažni les.

»Kako dolgo še, o moj Bog, kako dolgo?« šepeta. »To trpljenje je večje kakor pa ga morem prenašati. Pripravljen sem, da vršim tvoje delo, o Bog, da govorim Tvojo besedo, kamorkoli mi zapoveš iti, toda, dragi Gospod, vzemi njeno podobo izpred mojih oči, ki vedno stoji med Tvojim križem in menoj. Zdrobi mi srce, o Bog, ker ga napolnjuje njena slika in se mu noben utrip ne zgane v Tvojem imenu! Vzemi kelih od mene, dragi Gospod! Pregrenak je in ne morem ga piti!«

Noč je legla okoli njega, spodaj v mestu so ugašale luči druga za drugo. Vreščeci ptiči s samotnega križa so poleteli domov v daljno temo.

Romar je klečal in slonel ob križu, komaj je razločeval najbližje predmete, nizke bodičaste grmiče, ostro travo in posamezne skale, ki so bile videti tako bele in pošastne v ugašujoči svetlobi. Komaj je gledal, kajti oči so ga bolele, ker mu od bedne otopenosti niso hotele več teči solze. Nenadoma pa zasliši neki šum, rahlejši kakor je šum nočne ptice, kadar leti mimo.

Bilo je, kakor da bi kaka obleka podrsnila po trdih tleh. Nekaj kamenčkov se izlušči iz ležišča v vlažni zemlji in zdrkne izpod nog, ki so stopale navzgor proti vrhu.

Romar se ne zgane, dasi je slišal ta šum. Prihajal mu je bliže in bliže in mahoma ni bil več sam. Nekaj živega in toplega poklekne poleg njega na kamenita tla in nežni prsti, tako mehki in hladni kakor sneg, ležejo na njegove razbeljene roke.

»Prišla sem, čim prej sem mogla,« pravi rahel glas prav ob njegovem ušesu. »Vzelo pa mi je precej časa, preden sem te našla. Če bi ne bilo Folcesa in njegove vdanosti, te morda ne bi nikoli našla. Včeraj sva prišla v Jeruzalem. Danes opoldne sem te videla, kako si se napotil iz mesta. Šla sem za teboj, toda pot je bila trda... Bala sem se, da ne bom nikoli prišla na vrh..., pa vendar sem prav tukaj želela govoriti s teboj.«

Ves ta čas je bil on nepremičen in tih. Spoznal je takoj, ko se je njena roka doteknila njegove, da je Bog končal njegovo bridkost in končno vzel njegovo trpečo dušo v svoje varstvo. Toda za hip je mislil, da mu je veke poljubila sladka smrt in da je to prvi okus raja. Tema je vklenila oba v tesno skupino; komaj je mogel razločiti njene poteze, pa zdelo se

mu je, kakor da ji sije iz oči nebeški soj, tako blesteč soj, da razsvetljuje temo in prodira skozi stene noči.

»Ali si ti?« zašepete. »O Bog, imej usmiljenje z menoj! Daj, da njena podoba, njena sladka podoba izgine iz moje duše, preden te izda moj duh!«

»To ni privid, srce drago,« rahlo zašepeta ona, »to ni sen. To sem jaz, Dea Flavija, ki si jo imenoval ljubezen svojega srcá! Prišla sem, ker sem te vzljubila in ker se hočem tu na tem kraju po tvojih besedah poučiti o skrivnostih tvojega boga.«

»Ti si? In si prišla k meni iz nebes?«

»Ne, duša moja, ampak le iz oddaljenega Rima. In prišla sem k tebi, da ostanem pri tebi in pojdem za teboj, kamorkoli me povedeš.«

»Toda moje potovanje me bo povedlo daleč od tod,« pravi on, »moj Gospod me je poklical in jaz moram iti.«

»Torej pojdem s teboj,« pravi ona.

»V oddaljene dežele, draga moja, da govorim besedo božjo njim, ki je še niso slišali.«

»Pojdem s teboj,« ponovi ona preprosto.

»V oddaljene dežele, odkoder sem prišel, v deželo, ki je obdana od morja, ki je bila nekoč moja. Moji očetje so živeli tam. Rad bi šel spet tja ter govoril svojemu narodu o vsem, kar sem videl tu na Kalvariji pred sedmimi leti.«

»Torej pojdem s teboj tja,« odvrne ona, »tvoj dom bo moj dom, tvoje ljudstvo moje ljudstvo in tvoj Bog bo moj Bog, kajti tvoja sem zdaj in vekomaj. Res sem še nevedna, vendar vem, da mora tvoj Bog biti največji, pravi in edini Bog. Noben drug bog razen njega ne bi bil mogel položiti v tvoje srce one moči za tako žrtev, kakršno si daroval ti, ki si imel Rim ob svojih nogah, pa si postal samotni potnik ob vzhodu tega križa!«

Pokleknila je poleg njega in on ni več sključeno ždel, kajti srce mu je polnila brezmejna radost in neskončna hvaležnost.

»Sin človekov bo prišel v slavi Očetovi s svojimi angeli in tedaj bo povrnil vsakomur po njegovih delih.«

Veter je prinesel te svete besede.

Taurus Antinor poljubi trdi leseni križ tam, kjer so počivale božje noge, in tudi Dea Flavija pritisne nanj svoje ustne, in mir, ki presega vsak razum, se je naselil v njunih srcih.

Oblaki so se razmeknili na nebu, njihovi srebrni obrisi so jasno odsevali na temnomodrem nebu. Sredi te razpokline, daleč tam v neskončni dalji, pa je zasvetila na nebesnem oboku svetla in jasna zvezda.

Tedaj sta vstala oba in, držeč se za roke, počasi odšla z griča navzdol.

Ukrajinci.

J. B. Šedivý.

4. Vznik ukrajinskega kozaštva.

Stepe okrog Črnega in Azovskega morja so že od starega veka dajale prebivališča raznim napol divjim plemenom, ki so se venomer selila in iskala pašo svojim čredam. V teh stepah so prebivali Skiti, Huni, Hazari, Obri, Bolgari, Pečenjegi, Kumani in razna manjša tatarska plemena. Širila so se čim dalje bolj na sever in so tako udarila na slovanska plemena. Zakaj med reko Oko in Karpati ter med Ilmenskimi jezerom in Dnjeprom so bila naseljena množična slovanska plemena, ki so iz njih nastali pozneje ruski, ukrajinski in beloruski narod.

Ta slovanska plemena so težila proti jugu zaradi pritiska finskih plemen na severu in zaradi trgovskih zvez z bizantinsko državo. Čez njihovo ozemlje je namreč vodila izredno važna vodna pot od Baltskega morja preko velikih rek na vzhodnoslovanskem ozemlju v Črno morje in odtod v bizantinsko prestolnico, v bogati in razkošni Carigrad. Ko so Slovani zavladali nad to potjo, so prišli v stik s tujimi trgovci, zlasti z normanskimi Varjagi. Kmalu nato so se tudi Slovani oprijeli trgovine, ki jim je dala višjo omiko; okrog trgovskih skladišč so nastala prva mesta, kakor Kijev in Novgorod. V začetku so si Slovani najemali Varjage, ki so bili izkušeni mornarji in so znali ladje tudi hrabro braniti pred roparskimi napadi. Živahna trgovina z vedno večjimi skupinami trgovskih čolnov po rekah je vzbujala stepskim prebivavcem vedno večji pohlep po tovorih in tako je rastla tudi potreba vedno večjega šte-

vila tako hrabrih vojakov kakor so bili Varjagi, da so ščitili ladje, karavane in trgovska skladišča. Ko so se čutili dovolj močne, so se načelniki teh tujih varjaških čet polastili oblasti v nekaterih slovanskih mestih, ki so jih pozvala v svojo službo. Tako sta se okrog l. 850 Askold in Dir polastila vlade v Kijevu, Rurik pa v Novgorodu. Novgorodski knez Oleg in njegov naslednik Igor sta spravila pod svojo oblast skoro vsa vzhodnoslovanska plemena. Na ta način je nastala mogočna država, ki je imela slovansko prebivavstvo, a tuje, varjaške vladarje, ki so se opirali na svoje varjaške čete. Svoje središče je imela v Kijevu in je dobila ime Rusija. Kmalu je vladajoči vojaški stan s knezi vred izgubil svoj jezik in se poslovanil. Pod knezom Vladimirom (972—1015) je stopila ta država v ožje zveze z bizantinsko državo in se pokristjanila. Ta kijevska država je dolgo preprečevala tatarskim plemenom širjenje na sever.

Skoraj istočasno je nastajala druga država, ki je imela pozneje hude boje s Tatari. Mješek I. († 992) je položil prve temelje poljski državi. Že krog l. 1000 je začela Poljska boj s svojim vzhodnim slovanskim sosedom, s kijevsko državo. Začel se je boj za prevlast, ki še danes ni končan. Nobena izmed teh držav pa ni mogla zediniti severnih Slovanov. Poljski so vezali roke bojeviti nemški in livonski viteški red in prepri v vladajoči rodbini. A tudi kijevska država ni mogla izvršiti zedinjenja vzhodnega slovanstva in ustvariti obrambo proti vedno rastoči tatarski nevarnosti. Usodno je bilo, da je vladajoča rodbina smatrala državo za svojo lastnino in je zato delila državo po kneževi smrti med nje-

gove sinove. Namesto da bi zedinjena vzhodnoslovanska država ukrotila divja tatarsko-mongolska plemena, jim dala svojo višjo prosveto in jih pokristjanila, so se jim nesložna slovanska plemena sama morala pokoriti. Tatarsko-mongolska plemena so l. 1240 požgala Kijev, si podvrgla vso državo in udarila preko Galicije v Poljsko, kjer so strahovito porazila Poljake pri Legnici. Nato so vdrlili Tatari na Moravsko do Olomuca in so preko Ogrske prihrumeli tudi v Hrvaško in v Srbijo. Ko so se Mongoli vrnili na dolnji tok reke Volge, so osnovali tam državo Zlate horde, ki si je podjarmila skoro vsa vzhodna slovanska plemena.

Medtem ko so bili vzhodnoslovanski (ruski, ukrajinski, beloruski) kraji razdeljeni na mnogo kneževin, ki so bile pod tatarskim jarmom, so se zedinila poljska plemena. Ko je začela tatarska moč pojemati, se je pa začela v vzhodnem slovanstvu dvigati Moskva. Iz Moskve je za kneza Dimitrija Donskega (1359—1389) prišel prvi poskus osvobojenja od tatarskega jarma in zedinjenja vseh vzhodnih Slovanov. Moskovskemu knezu Ivanu III. Vasiljeviču se je l. 1480 res posrečilo za vedno vreči tatarsko nadvlado. Takoj nato je začel vojno s Poljsko, in spor med Poljsko in Rusijo za končnoveljavno rešitev vprašanja rusko-poljske meje traja še dandanes. Zakaj Ivan III. se je smatral za vladarja »vse pravoslavne Rusije« (t. j. Rusov, Ukrajincev in Belorusov) in je zato hotel dobiti nazaj vse ruske kraje, ki sta jih osvojili Litva in Poljska. Za Ivana IV. Groznega je Moskva osvojila sicer Sibirijo in mnogo tatarskega ozemlja, vendar pa ni mogla popolnoma zločiti tatarske sile in izsiliti take rusko-poljske meje, kakor si jo je ona želela.

Poljsko in Rusijo so odslej vznemirjali Tatarji na južni meji, ki so imeli svoje središče na Krimu in so v 14. stoletju prišli pod turško oblast. Spustiti se v odločilni boj s Tatarji pod turško oblastjo je pomenilo vojno s celo mogočno Turčijo. Zato ni začela resne borbe s Tatarji niti Poljska niti Rusija, čeprav so postajali Tatarji vedno drznejši. Posledica je bila, da se je moralo slovansko prebivalstvo vedno bolj umikati pred Tatarji na sever. Poljska in Rusija sta sicer imeli mi-

celo samega sultana. Turški sultan je naložil celo davek na ta dobiček, ki je prinašal letno 80.000—100.000 zlatnikov, kar je jasen dokaz, kako mnogo Slovanov je bilo prodanih v sužnost. Posledica je bila, da so se Slovani umikali vedno bolj na sever in da so nastala »divja polja« z visoko travo tam, kjer so bila prej bogata slovanska polja s hišami.

Tatarske tolpe so se spuščale v Rusijo ob rekah Donu in Donecu, v poljsko-litevsko državo pa ob Dnje-

Kanjov na vzhodnem delu južne meje poljsko-litevske države.

Od začetka 16. stoletja pa je postajalo življenje kmetov v poljsko-litevski državi vedno težje. Plemstvo je imelo vse pravice, kmetje pa so morali obdelovati plemstvu polja. Vsa zemlja je bila razdeljena samo med plemstvo in višjo duhovščino in kmetje so imeli zemljo samo v najemu ter so morali oddajati polovico svojih pridelkov plemstvu. Davke so plačevali samo kmetje. Le v izredno težkih slučajih se je mogel kralj obrniti na plemstvo s prošnjo, da mu dobrovoljno prispeva davke za obrambo države. Ker je postala Poljska volilna država, kjer so kralja volili plemiči, so plemiči pred izvolitvijo prisilili kralja, da jim je povečal njihove pravice, kar se je zgodilo navadno na račun kmetov in meščanov. Tako je postalo življenje posebno pod brezobzirnimi gospodarji za kmete neznošno. Pritožiti se niso mogli nikamor. Preostajala jim je samo ena možnost izboljšati si položaj: odhod na južne meje države. Izseljevati so se začeli posebno iz južnih in vzhodnih krajev države, torej iz ukrajinskega ozemlja.

V »divjih poljih« je vladala svoboda in tja ni sežala oblast plemstva. Tja jih je vabilo bogastvo prirode. V rekah je bilo mnogo rib. V tako visoki travi, da se iz nje ni videl človek, so se skrivala cela krda jelenov, divjih konj in koz. Celi roji divjih čebel so brez truda dajali med in vosek. Divjačina je bilo v izobilju, ki je dajala ne samo meso, temveč tudi dragoceno kožuhovino. V začetku so se naselili v podzemskih jamah in v votlih drevesih blizu trdnjav, da so lahko vanje pobegnili ob grozeči tatarski nevarnosti. Kljub temu pa so včasih zadeli na tatarske tolpe in so se morali z njimi boriti. V teh bojih so spoznali tatarsko bojevanje in radi boljšega orožja so začeli naseljenci kmalu prekašati Tatarje v vojnih spretnostih. Radi velikega mraza pa so se v 16. stoletju čez zimo vračali v svojo domovino, obloženi s kožuhovino, medom, voskom in tatarskim plenom. Življenje v »divjih poljih« je bilo sicer nevarno, toda mnogo lažje ko pod poljskim plemstvom. Zato so se vedno večje množice selile na jug. Radi tega se jih Tatarji niso upali tako pogosto napadati. Sedaj so lahko že začeli obdelovati polja, čeprav niso vedeli, ali jim jeseni tatarske tolpe ne bodo ugrabile pridelkov. Nastajale so preproste hiše in priseljenci se niso vračali več čez zimo domov. Vračali se niso že radi tega, ker so načelniki poljskih

Stari svet (Damask).

rovne pogodbe s Turčijo in Turčija si tudi ni želela odločilnega boja z njima, ker sta imeli mogočne zaveznike v zapadnoevropskih državah, ali pa sta jih vsaj mogli najti. Turčija pa se je s pomočjo Tatarov vedno bolj širila na sever, ne da bi s tem prekršila mirovne pogodbe. Zakaj južna meja Poljske in Rusije ni bila stalno določena. Tatarske kraje Turčije je ločil od južne meje Poljske in Rusije zelo širok pas ozemlja, ki ni pripadal nikomur. V teh takoimenovanih »divjih poljih« so se skrivale tatarske tolpe in čakale na plen. Kakor n. pr. sedaj Bolgarija ne bi rada nosila odgovornosti za plene in uboje makedonskih tolp, tako je takrat turška vlada odklanjala vsako zvezo s temi tatarskimi tolpami, ki so iz »divjih polj« neprenehoma napadale slovanske prebivalce. Posebno radi so Tatarji lovili mlade ljudi, ki so jih potem prodajali na vzhod, a tudi v Italijo in Španijo. Taka trgovina s slovanskimi sužnji je bila zelo dobičkonosna in je vzbujala pohlep turških visokih uradnikov in

pru, Bugu in Dnjestrju. Vpadi so postali pogostejši in silnejši, odkar sta Poljska in Rusija od konca 14. stoletja začeli najemati v medsebojnih bojih krimske Tatarje. Po končani vojni se mnogo teh Tatarov ni vrnilo v svojo domovino na Krim, temveč so ostali v »divjih poljih« in z ostalimi tatarskimi tolpami napadali bogate slovanske pokrajine. Tako sta bili Poljska in Rusija prisiljeni organizirati obrambo svojih južnih mej.

Poljska in ruska vlada sta zgradili na svojih južnih mejah celo vrsto majhnih lesenih trdnjav, ki so imele 40—50 mož posadke in 4—5 topov. Te posadke so mogle zasledovati gibanje tatarskih čet, jim braniti pohode na sever in jih tuintam tudi iznenaditi z napadom ter jim odvzeti plen. Zaradi tatarskih napadov se niti v najbližji okolici ni moglo razviti poljedelstvo. Tudi plača izčrpanih poljskih in ruskih blagajin je prihajala zelo neredno. Tako so bile posadke več ali manj navezane na pljenje. Najvažnejši taki trdnjavi sta bili Čerkaz in

trdnjav od njih zahtevali večji del bogastva, ki so ga hoteli spraviti domov. Često so jim morali oddati natovorjeno živino in so smeli vzeti s seboj samo to, kar so mogli nesti. Ljudje, ki so živeli v »divjih poljih« in niso bili odvisni od nobene oblasti in so živeli tudi od plena, so se imenovali — k o z a k i.

Čim bolj so plemiči v južnih in v vzhodnih krajih Poljske pritiskali in izkoriščali kmete, tem več jih je odhajalo na »ukrajino« (mejo). Plemičem je začelo primanjkovati delovnih sil. Mnogo zemlje sploh nikdo ni obdelal, ker so jo kmetje zapustili. Plemiči so na ta način izgubljali dohodke, ker jim od neobdelane zemlje ni nikdo dajal najemnine in je tudi sami niso mogli obdelati. Zato so pritiskali na kralja in vlado, da bi zabranila izseljevanje. Ves ta trud poljske vlade pa je ostal brezuspešen. Vedno nove trume so se izseljevale iz južnih delov poljske države. Ti izseljenci, ki so morali biti vedno oboroženi, so prodirali vedno bolj na jug »divjih polj«. Kakor gobe po dežju so se začele množiti stalne naselbine kozakov, ki so dobile ime »sič«. Najvažnejša sič je Zaporožska sič, ki je kmalu postala nekako središče in simbol vsega ukrajinskega kozaštva.

Kozaki so začeli polagoma vedno bolj vznemirjati Tatare. Turška vlada je radi kozaških napadov grozila večkrat z vojno, a včasih je prišlo tudi do spopadov med Poljsko in Turčijo radi kozakov. Trdnjavski načelniki ob južni poljski meji so si prizadevali pridobiti kozake v poljsko oziroma rusko službo in si jih podrediti v svojo oblast. Glavna skrb načelnikov je bila, da ne bi kozaki podvzemali prevelikih napadov na turško ozemlje in s tem ogražali mir, sicer pa so jim pustili svobodo. Manjše napade so načelniki trdnjav celo podpirali, ker so si nato s kozaki delili plen. Polagoma se je poljski vladi posrečilo vsiliti kozakom za poveljnike (atamane) svoje uradnike, ki jih je imenoval glavni poveljnik poljske vojske. Ti poljski atamani so skušali omejevati kozakom svobodo. Radi tega so se kozaki začeli seliti niže na jug in so osnovali tam ob koncu 16. stoletja Zaporožsko sič. Ti »zaporožski« ali »nižovi« kozaki so bili popolnoma neodvisni in so imeli svoje poveljnike.

Kozaki so postali nevarni sami Poljski; razen tega pa so neprenehoma vznemirjali Turke in krimske Tatare in je radi tega vedno pretila nevarnost vojne s Turčijo. Zato je skušala poljska vlada napraviti nekako vo-

jaško mejno stražo. Poljski kralj Štefan Bathori (1576—1586) je zato ukazal, da se naj sestavi seznam ali »regist« 6000 kozakov, ki bodo dobivali stalno plačo od poljske vlade in bodo podrejeni poljskim poveljnikom, vsi drugi kozaki pa naj odlože orožje in se bavijo samo s poljedelstvom. Ti v seznam vpisani kozaki so dobili ime »registovi« kozaki. Toda poleg registovih kozakov pa je bilo še mnogo večje število svobodnih kozakov, ki jih niso preslepili poljske obljube.

še dandanes slovi po svojih znamenitih narodnih pesmih, narodnih plesih in vojaških igrah, ki so nastali v »divjih poljih«, in uživajo svetovno slavo. Za nas Slovane so kozaki in ukrajinska zgodovina važni tudi radi tega, ker so zanesli slovanski jezik vse do obal Črnege in Azovskega morja.

Razen ukrajinskih kozakov so nastali na Donu in Volgi tudi ruski kozaki. Njihovo število pa je mnogo manjše in niso bili tolikega pomena kakor ukrajinski, a tudi njihov vpliv

Novi svet (Chicago).

Kozaki so pri svojem širjenju na jug tatarske tolpe v »divjih poljih« deloma uničili, deloma pregnali, mnogo Tatarov pa se je pomešalo z njimi in prejelo od njih ukrajinski jezik. Še dandanes je v ukrajinskem narodu mnogo tatarskih sestavin v običajih, jeziku, duševnosti in telesni zunanosti.

Kozaki so še dolgo živeli predvsem od boja in plena, poljedelstvo jim je bilo le bolj postranska stvar. Kot bojevnik so imeli dovolj časa, da mislijo samo na orožje. Tudi kratkočasili so se z orožjem. Za zabavo so imeli več časa kakor poljedelci slabo rodovitnih krajev. Nepregledne planjave z visoko travo poleti in z debelim snegom pozimi so zapustili sled tudi v njihovih dušah. V drugi polovici 16. stoletja so postali kozaki na jugu Poljske nosivci ukrajinske narodne misli in kozaštvo je vtisnilo svoj pečat vsemu ukrajinskemu narodu. Zato je za ves ukrajinski narod značilna nekaka sebičnost in težnja po dobičku in plenu, obenem pa neizmerna želja po narodni svobodi in neodvisnosti. Ukrajinski narod

na kulturo in miselnost ruskega naroda ni bil tako velik kakor ukrajinskih. O njih bomo govorili v pregledu ruske zgodovine.

Nove knjige.

Slovenski biografski leksikon, ki ga zalaga Zadružna gospodarska banka in urejuje Izidor Cankar s sodelovanjem Joža Glonarja, Franca Kidriča in Janka Šlebingerja, prinaša v 2. zvezku življenjepise mož od Erberga do Hinterlechnerja. Ni naloga našega lista, da bi se spuščali v podrobno in znanstveno oceno tega ogromnega dela, ob katerem sodeluje razen urednikov še 30 mož, ki pobirajo in zbirajo po vseh najneznatnejših in najboljših virih, tiskanih in pisanih, podatke za vse osebe, ki so kakorkoli kaj delovale med nami in za nas: kot verski, prosvetni, gospodarski, politični, organizatorični in drugačni delavci. V resnici bi ne mislil, da je v malem slovenskem narodu bilo in je še poleg velikih mož, ki so stebri

naše prosvete, toliko podrobnih delavcev, kateri pa so vsi če ne že posebno pomembni, pa za izgraditev celotne kulturne višine v narodu potrebni. Že prva dva zvezka Biografskega leksikona prinašata nad 800 imen — in vseh zvezkov bo 6, morda celo 7. To je ogromno delo! Je pa tako delo za vsak narod odločno potrebno. Nobeno uredništvo, nobena knjižnica bi ne smela pogrešati tega leksikona in ga res ne more. Pa tudi količnik raba obražen zasebnik bo rad utrpel marsikatero drugo knjigo, samo da si nabavi Biografski leksikon. Kjerkoli ga odpreš, povsod je zanimiv, iz delovanja oseb, ki so bile in so še nositeljice težkega kulturnega dela, se ti odkrivajo vse niti naše prosvetne zgodovine, kako so se pletle in razpredale ter ovijale ves narod v eno, ga dvigale skupno, brez prepado med inteligenco in ljudstvom, kar je še toliko rana pri naših južnih bratih: na eni strani meščanstvo, vonjajoče po rafiniranem Parizu, na drugi strani ljudstvo — dobro, a zapuščeno — med obema zevajoči prepad. V Slovincih so prepad premostili oni podrobni delavci, ki jih vse najdeš tudi v leksikonu. Za izobražena ni prijetnejšega dela kot listati po tej knjigi in gledati živo delo ob stavbi slovenske prosvete. Gmotne žrtve Zadržne gospodarske banke kot založnice so izvrstno naložene in so pač pravi kaži-pot za druga finančna podjetja, ki naj bi se zavedala tudi takih idealnih dolžnosti, ki jim druga naša založništva gmotno niso kos. F. S. F.

Pomenki z najmlajšimi.

Hrepenenje po pomladi.

V pomlad, v svojo devojko, se včasih ozrem, ko daleč je, daleč pred mano, in s sanjami čudno-prelestnimi zdravim srčno si rano, dnevi bežijo mimo oči in oken in misli, ki v duši drhtijo, o, v duši drhtijo in o pesmi pomladni molčijo, molčijo...

V jesen mi zamira pogled in rad bi z naravo umrl in rad bi presanjal vso zimsko boleost, da lepšo pomlad bi zazrl, slušal bi pravljice zemlje-kraljice, ki v svojem gradu bo spala in v spanju s trudnim otrokom, z meno šepetala.

Kdor je prebiral naše letošnje »Pomenke« in si ob njih skušal ostriti čut za lepo pesem, bo znal povedati samostojno svoje mnenje o navedeni pesmi. Naj si torej skuša vsak sam ustvariti svojo sodbo, preden bere naslednje moje misli!

Ko se trudoma prikoplješ čez nejasno prvo kitico, ti vzraste v drugi kitici pravo jesensko razpoloženje pred oči. A občutiš, da sta kitici premalo enotni, zato se vzbudi v tebi le neko nedoločno, razdvojeno čustvo. Zato tudi ne morem najti v pesmi miselne enote. Rekel bom torej, da pesem ni dovolj izoblikovana, ni iz enega liva. Žarišča nima, ki bi sijalo, te zgrabilo in osvetlilo tvojo dušo. Vem pa, da se več takih pesmi tiska v naših dneh; pa s tem, da je pesem tiskana, še ni zato dobra pesem!

Slog in izraz sta pa tuintam prav dobra — da pogledamo še podrobnosti. Večkrat te izraz prijetno estetično preseneti (na primer »s sanjami čudno-prelestnimi zdravim srčno si rano«, »dnevi bežijo mimo oči in oken in misli«). Pa so spet trdote v pesmi in tudi grobosti in plehkosti, ki žalijo tvoj razviti čut za lep izraz (»V pomlad, v svojo devojko, se včasih ozrem, ko daleč je, daleč pred mano« [!], »da lepšo pomlad bi zazrl«). Tudi podoba speče matere zemlje ti je že tako vsakdanja, da te ne zgrabi, le zaradi variacije, ki jo je pesnik še živo predočil, te utegne mikati. Razpoloženju druge kitice tudi naslov ne odgovarja povsem in vendar bodi naslov glava celega pesniškega organizma, to se pravi zrcalo, najbolj jedrnat izraz cele pesmi in z njo ena celota.

Oblikovno pogrešam pri pesmi enotnega ritma, zunanjetga in notranjetga. Hibe zunanjetga ritma ti je lahko odkriti. Opazuj dalje, kako notranji ritem pojmov in misli večkrat opeša, na primer v drugem, četrtem, šestem verzu — morda je postal pesnik zaradi rime miselno slab in plehek. A raduj se bogatega miselnega ritma v tretjem verzu! Le — sorazmerja v ritmu posameznih verzov potem še bolj pogrešaš.

Pesem torej kljub dobrim prvinam, ki jih vsebuje, nikakor ni zrela. Souditi pa o pesniški zmožnosti njenega ustvaritelja se zgolj iz tega koščka ne da.

Bogojančar, Kaufman, Milvinski in drugi: Prihodnjič.

Sklepamo letnik.

Koliko smo se dobrega pomenili in koliko iz »Pomenkov« zrastli, Bog zna in morda še vsak zase. Tehtati in videti se vpliv tiskane besede ne da. Pomenkovali smo se v precejšnji meri načelno, kar je bilo potrebno, vsak pesnik namreč potrebuje poetične izobrazbe. Seveda ta način pesniške vzgoje opozarja le na hibe, na splošno veljavne lepotne zakone, ne zbudi pa

in ne izzori pesnika samega. Zato je bilo potrebno tudi vsakemu posamezniku kaj povedati, kazati mu v ljubezni pot, ki je njemu namenjena, odpirati mu v dobri volji oči, da bolje vidi sebe in svet pred seboj. To delo je najbolj važno in je tudi plodno, potrebno predvsem tedaj, ko je prvi del, splošni uvod, že izvršen. Zato nas bo predvsem to praktično delo zanimalo v prihodnjem letniku. Razgovor ob primeru je končno tudi bolj zanimiv kot načelno razmišljanje.

Hočemo ostati pri »Pomenkih«, nič oblastne sodbe in obsodbe, temveč prijateljski, ljubeznivi razgovor naj nas družijo! Kdor torej upa, da mu more naš krog kaj koristiti, pridi! Predpogoj je samo en: odkrita in topla ljubezen do lepote in zaradi nje naša medsebojna prijateljska odkritost.

Naše slike.

Kuga v Rimu. Sliko je izvršil francoski slikar Jules-Elie Delaunay, ki je bil rojen l. 1828 v Nantesu in je umrl l. 1891 v Parizu. Delaunay je slikal skoraj izključno zgodovinske snovi in je s temi svojimi deli tako zaslovel, da je dobival najčastnejša naročila; z njegovimi slikami je okrašena pariška opera, Pantheon, kjer ni mogel dekoracije dovršiti, ker ga je prehitela smrt, pariška mestna hiša, francoski državni zbor in več cerkva.

»Kuga v Rimu« je primer, kako je znal zgodovinske prizore dramatično prikazati. V zgodnjem srednjem veku je rimsko mesto — takrat po večini še pogansko — obiskala strašna kazen božja: ljudje so trumoma umirali za kugo, ni je bilo skoraj hiše brez bolnikov, ulice so bile polne mrtvecev in umirajočih. Delaunay je naslikal angela, poslanca jeze božje, ki z golim mečem leti po Rimu in vodi strahotno, s sulico oboroženo postavo kuge ter ji ukazuje, kje naj se ustavi in si poišče žrtev. Sedaj je privedel kugo do trdo zaprtih vrat, ki se bodo nesreči zastonj upirala. Kuga je že zasadila svojo ostro sulico v duri, kmalu se bodo odprle in strupeni dihi strašne morivke bo zavladal tudi v tem splotju. Tudi iz teh zaprtih sob bodo prihitali ljudje na cesto, da pomnožijo število bolnikov in mrličev, ki ležijo vsepovsod na tlaku. Hiša, v katero vdira kužna pošast, je ob vratih okrašena s kipom Eskulapa, poganskega boga zdravilstva, kakor da je pod njegovim posebnim varstvom; a tudi njegova učenost ne bo mogla hišnih prebivalcev rešiti, saj se mlada obolela ženska zaman vije v smrtnih krčih

pod njegovim spomenikom. Le ena rešitev je mogoča in ta prihaja od drugod, od pripošenj krščanske srenje, ki se je na levi nad stopniščem zbrala v procesijo in skuša z molitvami potolažiti jezo božjo.

Kraljeve slike v Volčanski cerkvi. V krvavih bojih, ki so divjali več let ob Soči in po njenih bregovih, so izginile cele vasi z zemeljske površine. Na tisoče hiš je bilo razrušenih, a ista usoda je doletela tudi celo vrsto božjih hramov. Tudi farna cerkev sv. Lenarta v vasi Volče pri Tolminu je padla kot žrtev nečloveške morije. Ko so pred kratkim zgradili novo cerkev, je bilo mogoče ohraniti od stare le še nekdanjo pročelno steno, vse ostalo je bilo treba pozidati na novo. Zidana je nova cerkev v precej hladnem in nekako uradno suhoparnem renesančnem slogu. Pozna se ji, da jo je postavila vladna komisija za obnovo v vojni porušeni cerkvi na Goriškem. Tudi notranjščina je preprosta, inventar pa izdelan v šablonskih oblikah.

Da bi nova cerkev dobila res umetniški slikarski okras, ki bi bil razumljiv vernikom, je za umetnost vneti župnik v soglasju s farani poveril poslikanje nove zgradbe akad. slikarju Tonetu Kralju, ki je letošnje poletje delo tudi že dokončal. Da si je izbral pravega moža, pričajo Kraljeve cerkvene slike, ki jih je letos izvršil v Strugah na Dolenjskem. (O njih je v 7. številki letošnje »Mladike« izrpen članek in petero slik.) Delo v Volčah je bilo težavno. Umetnik se je moral ozirati na že dano arhitekturo in na omejena gnotna sredstva. Na steni za velikim oltarjem je izvršil dvoje slik, od katerih ena predstavlja sv. Petra in Pavla, druga pa sv. Cirila in Metoda. Slikani sta ti dve sliki, kakor tudi ostale, z oljnimi barvami naravnost na omet. Ker sta omenjeni sliki na obeh straneh velike stare Tavčarjeve slike, ki predstavlja cerkvenega patrona sv. Lenarta in ki je slikana z oljnimi barvami na platno, je Kralj zaradi skladnosti obdal tudi svoji stenski sliki z okviroma. Izvršeni sta nekako v dvojni življenjski velikosti. — Razen teh je naslikal še sliki za dvoje stranskih oltarjev »Madono z detetom« (kjer je spodaj upodobljena bivša cerkev v ruševinah) in »Srce Jezusovo«. Za ta dva oltarja je zasnoval Kralj sam tudi vso opravo, da ne bo motila učinka slik. Poleg tega je poslikal ves slavolok z množico pojočih angelov. Slikarjev načrt je bil, da sedanjo Tavčarjevo sliko v velikem oltarju nadomesti z veliko kompozicijo, slikano naravnost na steno, s čimer bi cela stena

dobila skupen, skladen izraz. Pa to je še vprašanje bodočnosti.

Kraljeve slike v Volčah so izvršene v nekem preprostem, enostavnem, pa prav zato mogočnem načinu. V njih je viden iskren izraz sodobnih monumentalnih teženj, ki pa ni dosežen s pretiravanji in neutemeljenim pačenjem naravnih oblik, temveč z notranjo čustveno močjo, katero jim je tvorec vdahnil. Kakor so ta dela moderna v pravem, dobrem pomenu besede, prav tako so pa tudi samorasla, res Kraljeva. — Cerkev v Volčah je po zaslugi svojih umnih skrbnikov dobila res umetniško okrasje, ki bo govorilo k srcem župljanom. Zakaj prava, resnična umetnost, ki je resnica v lepoti, je kot božji glas, ki trka ob človeška srca, da jim pokaže njihovo poslanstvo. —a.

Dvoje mest. Obe znani po vsem svetu, prvo starodavno, drugo nastalo šele včeraj. O Damasku beremo že v sv. pismu stare zaveze, da ga je kralj David osvojil. Nato je prišlo pod oblast Asircev, Babiloncev, Perzijcev, Rimljanov, Arabcev in Turkov. Skoro nič se ni spremenila njegova slika od apostolskih časov sem. Še danes stoji tam ulica, »ki se imenuje ravnica« in kjer je stala hiša, v kateri je molil izpreobrnjeni Savel - Pavel (Dej. ap., 9/11). — O Chicagu, po velikosti že četrtem mestu svetá, je »Mladika« že pisala (str. 14). Naša slika je prav zanimiva, ker kaže poleg silnih nebotičnikov tudi čisto nizke, pritlikave zgradbe, ki imajo »komaj« po pet, šest nadstropij. — Dalje bo zanimalo naše bravce, da je Damask tudi mohamedancem sveto mesto. Na minaretu mošeje Omajadov bo na sodni dan stal po njihovem izročilu Kristus (katerega mohamedanci smatrajo za »preroka«) in sodil vse žive in mrtve, ki se bodo zbrali na plodni damaščanski ravnini ob vznožju Antilibanona.

Drobtine.

Skozi katero nosnico dihamo bolje?

Malo ljudi je, ki bi znali odgovoriti na to vprašanje, ker gotovo niso še nikoli opazovali tega. Francoski učenjaki pa so stvar raziskovali in so doznali, da diha največ ljudi skozi levo nosnico bolje kot skozi desno. Izmed 64 oseb je dihala 56 oseb bolje skozi levo nosnico kot skozi desno. Nekatero osebo pa so dihale bolje zdaj skozi levo, zdaj skozi desno nosnico. Navadno imajo taki ljudje v oni nosnici, ki slabeje dihajo skozi njo, katar ali pa jim je bila ta nosnica nekako pomečkana pri porodu.

Sedmero čudežev svetá.

Stari svet jih je imel sedmero. Ti so bili: svetilnik v Aleksandriji; kolos na otoku Rodosu; veliki tempelj boginje Diane v Efezu; »viseči vrtovi« v Babilonu; piramide; Mavzolosov grob in velika soha boga Jupitra v Olimpiji. — Vsi ti sedmeri čudeži so bili na vzhodni obali Sredozemskega morja. Če bi bili grški zgodovinarji bolje poznali severno Evropo ali pa južno Azijo, bi bili našeli pač druge posebnosti. — Novi svet pa ima tele čudeže: brezžični brzojav, telefon, zračna letala, radij, spektralno analizo, Röntgenove žarke, Panamski prekop, lečenje ran brez bolečin in sintetično kemijo. To so doznali ameriški in evropski učenjaki po glasovanju. Kako bi se čudili Grki, da smo tako neokusni!

Odkod je božična pesem »Sveta noč«.

Besedilo te po vsem krščanskem svetu znane pesmi je napisal l. 1818 župnik Jožef Mohr iz Oberndorfa ob reki Salzach, napev pa je zložil ondotni učitelj Franc Gruber še isti večer, ko mu je bil župnik Mohr prinesel pesem. Isto leto so jo zapeli pevci v Oberndorfu pri polnočnici in ljudem je bila pesem tako všeč, da se je brž razširila po vsej deželi, po vsej Nemčiji in dalje. A nihče ni pravzaprav več vedel, čigavo je besedilo in čigav napev. Leta 1834 je izšla kot narodna pesem v neki pesmarici in mislili so, da jo je skomponiral brat slavnega skladatelja Jožefa Haydna, Mihael Haydn, ki je pa živel že v letih 1737 do 1806. Tako zelo je bila »Sveta noč, blažena noč« v srcu vseh ljudi, da so menili, da je že prav stara. Rokopisa te pesmi pa ni bil videl nihče. Leta 1854 je hotela berlinska kraljeva godba proizvajati to pesem, a je hotela vedeti, kakšne so bile note v rokopisu. Zato so vprašali stolnega pevovodja v Salzburgu za pojasnilo. Ta je imel med pevci sina Franceta Gruberja, kateremu je izročil pismo kraljeve godbe, naj ga da očetu, ki je bil tedaj učitelj v Halleinu pri Salzburgu. Kak komponist sedanje dobe bi spisal dolge članke o svoji skladbi in bi se razhudil, češ, ukradli ste mi pesem, pisali ste o njej, da je narodna, da je Haydnova. A Gruber — Gruber je sedel, napisal prvotno in pravilno svojo kompozicijo in še z nekaj besedami pojasnil, kdaj in kako je zložil »Sveto noč«, in to poslal v Berlin. — Mohr je umrl leta 1848 v Wagramu, Gruber pa je bil 26 let star, ko je zložil napev za »Sveto noč«.

Sadjarski paberki.

Marelice ob zidu prav rano spomladi vzcveto in če jih zaloti v cvetju mraz, je pridelek za tisto leto uničen. Da jih obvarujemo pozebe, moramo zadržavati od njih tople solnčne žarke, da se cvetje kolikor moči zakesni. To pa dosežemo, ako jih pokrijemo čez zimo s smrekovimi vejami, ki jih zataknejo ali privežemo po vejevju. Taka sicer rahla, ali vendar izdatna odeja tudi brani, da ob hudem zimskem mrazu ne pozebe cvetno brstje, kar se kaj rado primeri ob izredno hudih zimah v januarju ali februarju, ko se začne brstje napenjati. To zimsko odejo pa odstranimo šele tedaj, ko ni več nevarnosti in se začne cvetje razprezati kljub senci, ki mu jo dela smrekovo vejevje.

Prerano razcvitanje sadnega drevja ob toplih južnih in zahodnih zidovih uspešno ustavljamo tudi na ta način, da na pomlad, ko se jame priroda prebujati iz zimskega spanja, namečemo večkrat snega po zemlji okrog debel in po gredicah, kjer drevje raste, in tako preprečimo, da se zemlja prehitro in preveč ne razgreje. Še trajnejši uspeh dosežemo z gnojem, ako z njim precej na debelo pokrijemo zemljo, ko je še zmrzla. Gnoj je namreč slab prevodnik toplote in zaradi tega se zemlja pod njim prav počasi razgreva in rastline v njej istotako zaostanejo v razvoju.

Golo zidovje naših hiš in gospodarskih poslopij ne nudi prijetnega vtiska. Koliko lepši je dom, čigar stene so odete v pestro zelenje! Rastlinje po zidu nam pa donaša tudi lepe dohodke, ako gojimo v ta namen ob stenah sadno drevje v obliki brajd ali špalirjev. Pa

je vendar tako malo takega drevja po naših krajih! Ljudje se boje vlage v zidu. Toda popolnoma krivo je mnenje, češ, da je z rastlinami obraslo zidovje bolj vlažno. Vprav nasprotno je res. Tako zidovje je celo bolj suho nego golo, ker listje pač zadržuje deževnico, ki jo vihar zaganja po zidovju. Nekatere rastline, ki se tesno oprijemljejo zidu, pa celo sušijo zid s tem, da srkajo vlago iz njega.

Gospodinja.

Moški in ženska.

Takole ju je nekdo opisal:

Moški ima neomajna načela, ženska pa se prilagodi razmeram. Če hoče moški zabiti žebelj, ima najprej kladivo v rokah. Ženska pa zabije žebelj tudi s škarjami, s hrbitiščem knjige, s skatlo in največkrat s krtačo. Moški ne bo odprl prej steklenice, dokler nima priprave, mačka, odčepnika, v rokah. Ženska spravi zamašek tudi s škarjami, z lasnico, nožem iz steklenice ali pa ga potisne s kuhalnico noter — da je le tisto zunaj, kar je v steklenici — to je poglavitno. Moški uporablja britev samo za to, za kar je — za britje. Ženska reže z britvijo les, usnje, krpe, motvoze, papir — in je potem huda na brusarje in slabe britve, če se mož jezi, da britev noče rezati. Moški mora imeti vse v redu, kadar se spravi k pisanju: na mizi mora biti pripravljen papir, tinta, svinčnik, pivnik. Krog njega mora biti vse tiho, da se drugi niti misliti ne upajo, kadar piše. — Ženska vzame poljuben košček papirja, sede udobno na stol — čeprav v gugalnik

— piše na kolenih, se ziblje zraven, otroci skačejo okrog nje in se zadevajo ob njo, nič je ne motijo — ona piše. Če ni svinčnik ošiljen, ga ošili tudi s škarjami ali z zobmi ali piše tudi brez špice. Moški se prepriča, preden začne pisati, ali je še dovolj tinte v steklenici, ter poskusi, ali teče na tenko ali na debelo, siten je, če so mucke v njej ali na peresu. Ženska postrže iz vseh kotičkov tinto, vseeno ji je, če pero škriplje ali ne, če dela packe ali če je tinte tako malo, da je pisava komaj še vidna. Moški reče »adijo« — in gre. Ženska reče »adijo« — in šele prične govoriti. Znano je, da se ženske začno šele tedaj razgovarjati, ko se že poslovijo; potem so še dolgo, dolgo in dolgo skupaj. — Moški napiše pismo, zapre kuverto in kar tjavendan vrže pismo v nabiralnik. Ženska pismo še in še prebere; preden ga vrže v nabiralnik, še enkrat prebere naslov, pogleda, ali je kuverta dobro zalepljena, in jo s premislekom spusti v nabiralnik. — In tako dalje. Kdo je višji, kdo nižji? Kdo bi to presodil! Res pa je, da so ženske vse pripravnejše za življenje, da so urnejše v delu, a so tudi bolj površne. A kam bi ženske prišle zlasti z gospodinjskim delom in z delom z otroki, če bi morale imeti vse tako do pičice v redu kot moški! Če bi jih vse motilo in vznemirjalo kot moža! In znano je, da je v tisti družini največji mir, kjer ženska ni preveč natančna — to se pravi — sitna. Je dovolj, če že »on« vse obgodrnja! Kaj bi bilo, če bi še »ona«. Zapisali pa tega nismo zato, da bi dajali prepovršnim ženam, ki žive v pravem babilonskem neredu, — potuho.

Moda.

Slikanje na blago.

Že pred desetletji so izgubila spodnja krila in ošpetlji in peče, ki so jih naše stare matere z velikim trudom in s skrbno natančnostjo sešile na roko, jih okrasile z vrstami tenkih robčkov, nežno skvačkanih čipk in z vezenjem, ki je bilo polno luknjic in čudovito zverženih vzorcev. Dobili smo šivni stroj — in naglo je brzela njegova šivanica po blagu in izvršila v nekaj urah isto delo, ki so se prej trudile naše matere po tedne in mesece z njim. Isti stroji so izgotavljali tudi razna ročna dela, krpali, vezli. In pletilni stroj je pletel nogavice, obleke — vse hitreje in lepše in ceneje, kakor pa so mogle to delo izvršiti same roke. Dandanašnja doba je taka, da ne trpi počasnega dela; vse mora biti brž izgotovljeno, v vsem je naglica, vihra, štedenje s časom. V tem znamenju je prišel na dan tudi najnovejši način izvrševanja ročnih del in vezenin. Kdo bi si dandanašnji vzela še toliko časa, da bi iskal svilnate, volnene nitke, da bi jih vdeval v šivanke in jih s trudom vbadal in tako uvezel razne vzorce v blago! Nič takega — zdaj je vse drugo bolj prikladno, bolj urno: razne vzorce kar naslikamo na blago — pa je! Iznašli so posebne vrste barvastih svinčnikov, posebno prirejene in predelane barve. Z njimi slikamo na blago in moreš tako blago tudi oprati. Čudovito — pa vendar resnično!

Kako pa slikamo na blago? Prav preprosto: Vzameš majhen škrniceljček iz pergamenta, deneš vanj nekaj poljubne barve za barvanje na blago, stisneš zgoraj škrniceljček, spodaj mu pa odrežeš konico, da nastane luknjica, tako velika, kakor hočeš debelo ali tenko slikati na blago. Nato primeš za škrniceljček, kakor držimo peresnik ali čopič — in rišeš po dobro napetem blagu risbo, vzorec, katera si pripravil že prej. Kmalu dobiš risbo, ki se imenuje reljefna risba. Naravnost na blago smeš slikati le s podmaznimi (temeljnimi) barvami. Če hočeš imeti lepšo risbo, sliko, pa vzameš čopič in izpolniš z isto barvo prostore, ploskve med prejšnjimi obrisi. Tako dobimo ploskovno sliko. To sliko olepšamo, če ploskve (n. pr. lističe cvetic, cvetje) še osenčimo, kar storimo z drugimi barvami, z barvami za osenčenje (ali otenjavo). In vsa slikarija, ves vzorec je še pestrejši, če ga potresemo s posebnimi praškami,

ki so: lošč (glazura, sklenina), bronast, zlat, srebrn prašek, bleščica (»fliter«) bleščavi pesek, svilnat, volnen, žamestast prašek itd. Če to uporabimo, je videti vzorec, kakor bi bil iz stekla ali zlat, srebrn, bronsiran, svilnat, volnen — in podobno. Te praške smemo potresti šele čez četrto ure potem, ko je slika z barvami izgotovljena, vendar ne pozneje ko v teku treh ur. Nato blago razprostremo, da se slike posušijo in jih prelikamo na narobni strani ali na lice, če polagamo papir čez sliko in ga premikamo, kolikorokrat potegnemo z likalnikom (tako da po isti ploskvi papirja nikoli ne polikaj dvakrat zaporedoma). Vzorcev, ki so narejeni z barvastimi svinčniki, seveda ni treba sušiti, marveč le polikati. Na ta način moremo napraviti krasne in vsakovrstne pestre vzorce na blago (najbolje se dá posikati belo in gladko blago, manj pa raševinasto in črno), dalje les, usnje, steklo. Napraviš si vzorce: za blazine, prtiče, robce; na blago za bluze, obleke, čepice. Pripravno je to slikanje za plakate in izvesne table, reklame in podobno. — Vsak količkaj spreten človek, tudi otrok, se kaj kmalu priuči takemu slikanju. Po nekaterih šolah so uvedli že tak pouk in staro in mlado si hiti barvati obleke, namesto da bi se mučili z utrudljivim ročnim delom s šivanico.

Ali so pa take slikarije na blago tudi trpežne, praktične? Tudi to lastnost imajo. Poslikano blago moreš izlaska in brez skrbi oprati — pa se barve ne razlijejo in ostane vzorec svež in lep kot prej. Razumljivo je seveda, da ne smeš takega blaga menčati prav na trdo ali ga drgniti po deski. Le gneteš ga s prsti, lepo razobesiš, da se ne stiskajo poslikani vzorci — in blago je oprano in očiščeno ko vsako drugo. Pri barvanju pazi, da ne naneseš barv predebelo na blago, ker se sicer barve lomijo in to tudi blagu škoduje. Pazi tudi, da čopiče sproti snažiš s cunjico, kot je sicer navada pri slikanju. In v tretje pazi, da razredčiš barvo pri ploskovnem slikanju s terpentinom, da ni vzorec predebelo naslikan na blagu. — Zdi se nam, da je ta iznajdba moderne dobe prav praktična. Mimo tega so te barve tudi pripravne za različna darila. Dobiš jih v škatlicah ali celotnih zbirkah, v lično izdelanih skrinjicah in zraven je tudi zmeraj navodilo za to slikanje, so čopiči, škrniceljčki, loščeni prašek in vse potrebno. Pa dajmo, poizkusimo, da bomo Slovenke moderne tudi v tem, dobrem pomenul *Km.*

Kuharica.

Riževa juha z rumenjacom.

Izberi in operi eno pest (5 *dkg*) riža za vsako osebo, nalij nanj dobre goveje juhe ter ga pusti, da se kuha četrto ure. V posodi, v kateri misliš postaviti juho na mizo, zmešaj n. pr. za šest oseb en rumenjак in stresi kuhani riž v zmešani rumenjак, dobro premešaj in postavi z nastrganim sirom na mizo. Ta okrepcujoča juha je zlasti za bolnike.

Božično pecivo.

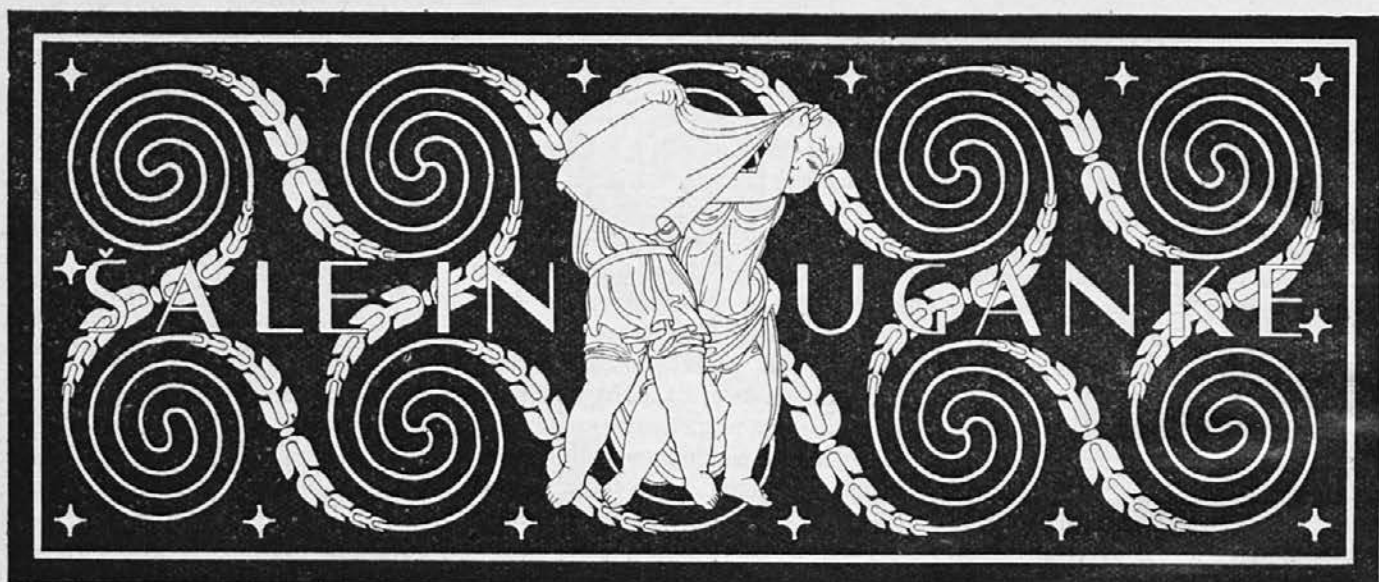
Mešaj četrto ure 3 *dkg* sirovega masla, eno jajce in 10 *dkg* sladkorja. Nato prideni $\frac{1}{8}$ l kisle smetane, žličico vaniljevega sladkorja in $\frac{1}{2}$ *dkg* pecilnega praška. Na desko pa stresi 28 *dkg* moke in zamesi s to moko in mešanjem testo, ki ga razvaljaj za pol prsta na debelo, razreži v različne vzorčke in jih pokladaj na pomazan in z moko potresen pleh. Ostanke zopet zloži in izreži. Nazadnje jih pomoči z raztepenim jajcem in peci v srednje vroči pečici.

Čokoladne prestice.

Deni na desko 8 *dkg* sirovega masla, 7 *dkg* sladkorja (nekoliko vaniljevega), celo jajce, 2 *dkg* kakava in 14—16 *dkg* moke. Iz tega napravi na hladnem testu in iz njega majhne prestice; položi jih na pekačo, pomaži z raztepenim beljakom in speci v precej vroči pečici.

Jabolčna kača.

Deni na desko $\frac{1}{4}$ *kg* moke, med katero seseklaj z nožem prav dobro 15 *dkg* sirovega masla, prideni 5 *dkg* sladkorja, prav malo soli, sok in lupine drobne limone, štiri žlice kisle smetane, 2 rumenjaka in 2 $\frac{1}{2}$ g (četrto del) praška ali jedilne sode. Vse to zgneti prav urno v testo, prevaljaj ga trikrat zapored in zopet zloži. Postavi ga v prtič zavitega vsaj za pol ure na hladno. Potem ga razvaljaj za nožev rob na debelo v podolgasto krpo. Olupi in nakrhaj 7 srednje debelih jabolk, potresi jih s sladkorjem in dodaj nekoliko cimeta, pest rozin in pest v sirovem maslu zarumenelih drobtin. Vse to zmešaj in stresi na razvaljano testo v podobi debele klobase. Zapogni testo čez nadev najprej od ene strani, katero nekoliko pomaži z raztepenim beljakom, nato pa od druge strani, tako da se nadev nič ne vidi. Če je ostalo še kaj testa, ga zreži s kolescem na prst široke trake, s katerimi olepšaj kačo. Pomaži jo z jajcem in v srednje vroči pečici peci pol ure. Pečeno zreži na poševne kose in jih potresi s sladkorjem. Na mizo postavi gorke ali mrzle. *M. R.*

Za smeh.

Skromnost.

Zdravnik dr. A. sicer ni iz Ribnice doma, ampak bil je nekaj časa tam.

Zadnjič se je njegovo stalno omizje pogovarjalo o ponočnih napadih. Pa se je oglasil še on:

»Mene so napadli samo enkrat v življenju. To je bilo v Ložu. Ponoči, ko sem šel domov, sta se nenadoma vrgla name dva maskirana človeka, me podrli na tla ter me skoraj do smrti potolkla. Ampak ne uganete, katera človeka sta bila.«

»Ne.«

»No, recite!«

»Saj smo rekli, da ne uganemo.«

»Grobar je bil in njegov pomočnik. Odkar sem bil jaz tam za zdravnika, ni nihče drugače umrl nego od starosti.«

Ni mogoče.

Umetnik Groga: »Torej pet kovačev potrebuješ, praviš. Zakaj pa ne navrtiš prijatelja Matijca?«

Pesnik Felicijan: »Ni mogoče, ta dobi peneze šele jutri.«

Umetnik Groga: »Pa Janeza.«

Pesnik Felicijan: »Še manj! Ta je dobil denar že včeraj.«

Anekdota o Glucku.

Glucka, tega Sofokleja glasbe, so vprašali, kaj ima na svetu najrajši.

»Tri stvari,« je odgovoril. »Denar, vino in slavo!«

»Kako?« se začudijo, »denar in vino postavljate pred slavo? Saj ne mislite zares tako.«

»Bolj zares ne morem misliti,« odgovori Gluck. »Z denarjem si kupim vina, z vinom se mi zbudijo moj genij, genij pa mi dá slavo. Torej vidite, da sem po pravici govoril.«

Nevarnost poljubovanja.

»Gospod doktor, ali je poljubovanje res lahko nevarno, kakor pišejo listi?«

»Seveda je. Eden mojih prijateljev ima prav žalostno izkušnjo. Samo enkrat je poljubil — pa se je oženil.«

Prvi računar.

»Ti si v računstvu prvi, praviš, Mirko?«

»Sem, teta.«

»Dobro. Če ti dam dvanajst jabolk in tri poješ, koliko jih imaš?«

»Dvanajst.«

»Ne, devet.«

»Nak, dvanajst: tri znotraj, devet zunaj.«

Izbira poklica.

Znanec: »No, gospod Košir, kaj pa bo Vaš sin, kadar bo velik? Za kaj kaže največ veselja?«

Košir: »Sem dejal, da bi ga dal za učitelja. Pravi, da ima največ veselja s počitnicami.«

Srečen zakon.

Ona (jezno): »Da veš! Če ti prej umrješ nego jaz, se bom nalašč še enkrat omožila.«

On (mrzlo): »Res?«

Ona: »Videti je, da te to prav nič ne gane.«

On: »Ta je lepa! Mar res misliš, da bom pomiloval človeka, ki ga še ne poznam?«

Prekanjen sodnik.

Sodnik: »Gospa, Vi trdovratno tajite, da bi bili krivi, toda popisovanje prič se popolnoma podá na Vas: srčkan obrazek, zelo ljubka postavica, majhna, visoko izpodrezana nožica...«

Obdolženka (navdušeno): »O, gospod sodnik, to sem seveda jaz, kdo pa druga!«

Rešitev ugank v 11. številki.

1. Konjiček:

Vsak le sebe ima v čisli, pametnega se le sebe misli. To ti ona je slabost človeška, da ne vidi svojega pregreška. Tujo nepopolnost koj opazi, ali kakor pismo se izrazi: V tujem oku išče vsak pezdira, v svojem pa še bruna ne izdira.

(Misel.)

2. Veriga: Lisica, carina, navada, darilo, lopata, Tališa, jabolko, korito, toplice, cepivo, vodomet.

3. Pevski znak. Vsaka tretja črka ti da izrek:

V srcu zvestoba, v pesmi prostost.

4. Spremenitev:

$$\sqrt{1} = 1$$

(Kvadratni koren iz 1 je 1.)

5. Računska naloga. Številke imenovalcev so črke v abecedi; x y z u v so besede: **Bodi človek bodi lonec, vsakega je enkrat konec!**

6. Krogli. Začneš pri črki B in čitaš naslednjo črko R za en oddelek na desno in za en krog bolj proti središču; dobiš: **Brez uzde strast gotova propast.**

7. Črkovnica:

L	m	n				l	p	l		
a	a	a				i	i	i		
b	a	z	a	r		b	i	r	i	č
a	a	a				i	i	i		
f	č	r	s			C	t	k		
			e	e	e					
			L	e	v	e	c			
			e	e	e					
K	p	p	r			ž	p	v		
o	o	o				e	e	e		
š	o	t	o	r		m	e	t	e	r
o	o	o				e	e	e		
p	k	r				s	k	v		